

Țara Noastră

Continuăm

Pornim din nou la drum cu *Țara Noastră*.

Suntem tot cei de ieri, — doar numărul ni s'a înmulțit, — n'avem nevoie de-o nouă justificare.

Tot ca acum două decenii când lansam revista la Sibiu sub privegherea procurorilor unguri, tot ca deunăzi când după dărâmarea hotarelor ne scoteam caietul săptămânal la Cluj... Tot aceiași, viața nu vrea să ne mai schimbe. Hrănim și azi patima veche și ne chinăm la aceleași altare. Vom fi crezuți, poate, când spunem că e mai mult decât neastâmpărul donchișotesesc și mai mult decât dorința unor triumfuri ieftine în acest sbucium îndelungat. Chiar dacă ne-ar fi împins odinioară astfel de slăbiciuni, după atâția ani ar fi legitim ca energiile ce ne-au mai rămas să ni le concentrăm în pagini menite să închidă judecata unei vieți, în loc să le pulverizăm neconținut în hărțuieli trecătoare. Din nenorocire, însă, bem tot mai rar din ispita eternității. Sunt vremuri când răgazul intelectual e un lux, pe care nu și-l pot plăti sufletele ce se identifică cu soarta unui petec de pământ. Generația noastră se sbate într-o asemeni perioadă de fatală risipire a facultăților creatoare. România trece încă prin zile crude de facere și prefacere a unui popor răscolit în toate instinctele lui de viață, zile aspre, în care trebuiesc fixate adevărurile mari și elementare în conștiința maselor, zile antipatice când te bați cu prejudecăți învechite ca să forțezi cu un cias mai curând evoluția de gândire a deaproapelui. La astfel de răspântii în istorie creerul unui cărturar se transformă într'un receptacol al mizeriilor publice. Liniștea de laboratoriu e sacrificată și vâltoarea de afară te silește să ieși din bibliotecă, să te-amesteci în mulțime, ca înlăturând pe nepricepuți și strivind paraziții de ocazie, să fii un simplu călăuz în copilăria unui neam.

Cum ne-am impus aproape fără întrerupere această indeletnicire ingrată, am urmat-o și anii trecuți cu revista *Țara Noastră*.

S'ar părea că am avut un rol oare-care în îndreptarea cugetului obștesc din Ardealul și vechiul Regat de după unire, cel puțin suntem

în drept să tragem această concluzie din ecoul ce-a stârnit adeseori cuvântul nostru. Ne-am făcut destui prieteni și, slavă Domnului, destui dușmani. Ideia de stat pe care-am slujit-o cu devotament și îndrăzneală onestă în epoca tuturor începuturilor n'a fost păgubită pe urma acestei neînduplecate guerille de cerneală. Acum că avem perspectiva distanței, ne apar mai limpede ca alte dăți, strânse într'un mănunchiu, lozincele cu care am dus aici o luptă de apărare națională. Trebuia dată această bătălie, ori câte uri meschine am fi răscolit, ori câte dușmării crâncene ne-ar urmări, drept răsplată, până la sfârșitul zilelor noastre. Cine înțelege cât-de-cât compoziția țării postbelice, pricepe și rostul acestei poliții sufletești, care trebuia făcută societății actuale. De aceea, fixându-ne un fel precis și aplicând toată cruzimea necesară pentru atingerea lui, noi am continuat apostolatul de demult. Programul era limpede: căutam să contopim cât mai degrabă într'un organism toate provinciile și loveam fără cruțare ori-ce obstacol.

Acum că privim înapoi, vedem că ne-am bătut pe multe fronturi și n'am menajat nici un adversar. N'am tratat, de sigur, cu mânuși nici unul din microbii disolvanți ce-am întâlnit în cale. Recunoaștem, am lăsat în urmă o apreciabilă hecatombă. Dacă ar fi însă să clasăm diversele maladii ce-am combătut, ele s'ar putea cuprinde în două mari categorii. Cea dintâi e *doctrina regionalismului politic* cu consecințele ei multiple și a doua e *valul de străinism* repezit asupra țării ca o pecingine grozavă. Impotriva acestor două metehne, din coloanele noastre au fășnit argumente muiate într'o revoltă pururea vie. Le-am coborât amândouă în raza unei cercetări stăruitoare, le-am despicat, le-am scuturat exponenții și i-am arătat cu degetul, smulgând paravanul micului lor interes. Am primit, firește, contra valoarea acestei dureroase profilaxii... O revărsare neobișnuită de injurături și calomnii ne-a acoperit. Cu toate acestea, nu ne putem plânge, fiindcă paralel cu detractorii înăcriși s'au găsit multe capete limpezi de buni români, care ne-au trimis din toate părțile simpatia lor.

În plină ofensivă, împrejurările au vrut să trecem dela masa de scris la guvernarea țării. Vreme de-un an și mai bine am făcut, deci, străduindu-ne să realizăm în cadrele acțiunii politice o seamă din preocupările cunoscute cetitorilor noștri.

Dacă am isbutit, și în ce măsură, în opera constructivă, să judece alții.

* * *

Această muncă ne-a fost întreruptă brusc și guvernul din care făceam parte a trebuit să plece. Care-au fost culisele neașteptatei ostacizării nu e momentul să le arătăm tocmai acum. Va trebui vorbit însă, nu peste mult, cu amănunte și cu răceală, ca să lămurim definitiv la lumina unui trist capitol de istorie contemporană toate răspunderile pentru povârnișul în care a fost împinsă țara.

Din ziua despărțirii de putere o campanie ne mai pomenită de denigrare s'a pornit împotriva noastră. Opinia publică din România n'a asistat încă la o avalanșă atât de murdară. Cauzele deslănțuirii

sunt azi evidente. O coaliție de interese bine precizate impunea triviala manoperă. Dărâmtorii noștri s'au unit pe-o clipă cu dărâmtorii de meserie. Cei dintâi aveau nevoie de terfelirea fostului guvern ca să justifice oare-cum odioasa lovitură ce-au dat. Calomnia lor era deci o funingine aruncată în ochii lumii, ca să-și acopere rușinea proprie. Cei de-al doilea, pirații condeiului, scăpați proaspăt din mâinile subsemnatului, care-i făcea de guler, s'au repezit cu-o voluptate și mai satanică la cinstea noastră. În special cei din urmă s'au bălăcărit în noroi până în gât, behăind desperat și azi de câte ori silueta foștilor guvernanți reappare pe orizontul politic. Niciodată nivelul moral al gazetăriei zise românești n'a fost așa de scăzut, niciodată rotativele cu noscușilor antreprenori n'au fost așa de perfect transformate în mașini de scuipat, ca în timpul din urmă. Se înțelege, am asistat impasibili la această reprezentafie de scandal. Singura senzație care ne-a urmărit permanent a fost jena morală pentru obrazul biete țări năpăstuite. Nici un moment măcar nu ne-a trăznit prin minte să schițăm un gest de apărare în fața minciunilor cu care se speriau proștii, fiindcă niciun moment nu ne-am gândit în viață să ne mutăm într'un ghetto dela Lemberg sau să patronăm balul slugilor la mahala. Am făcut și-am lăsat lumii românești sarcina de-a mătura cu revolta ei cât de târzie acești munși de infamii, ca să putem vorbi odată în atmosfera de cuviință cu care s'a obișnuit cuvântul nostru. De pe partea insultelor ce ni s'au adus, tăcerea ni s'ar fi prelungit încă, fiindcă scârba și disprețul sunt cei doi sfinctici ce nu ne-au părăsit niciodată...

Situația cu totul particulară în care se găsește țara ne silește însă să ieșim din rezerva unei protestări mută și să ne facem datoria.

În adevăr, abia câteva luni au fost deajuns ca la noi să se dea totul peste cap. Zi cu zi în acest răstimp evenimentele au galopat, ca să încurce tot mai mult lucrurile. S'ar părea că România înainte de-a fi atins un deceniu de existență în noua ei formațiune e lovită subit de-o formidabilă criză de adolescență care-i angajează întregă osătura. De pe vremea marelui război, când un vânt de nebunie cufremura până în adâncimi ființa noastră, n'am simțit împrejur astfel de întrebări copleșitoare. O nesiguranță penibilă a pus azi stăpânire pe nervii mulțimii cu-o repercusiune nenorocită peste graniță și cu sugestiuni descurajante pentru interior. Suntem realmente la o perioadă de grea încercare cu țara. S'a abătut pe capul nostru una din acele sguđuiri tulburătoare, când istoria pune la cântar însuși rostul unui popor și-l constrânge la acte de spovedanii chinuitoare. E una din clipele de cumpănă, când sub presiunea multelor lovituri trebuie justificată din nou rațiunea noastră de a fi și trebuie reconfirmată în vâzul lumii o misiune istorică...

* * *

Dacă ar fi să comprimăm în câteva linii stările excepționale în care ne-a adus ultima fatală jumătate de an, aceste ar fi următoarele :

a) A murit Regele. Am pierdut punctul arhimedic al vieții noastre de stat. În configurația specială a politicii românești, Regele Ferdinand, ducând mai departe rolul predecesorului său, era factorul determinant al unei continuități de guvernare fără salturi și cu garanții de echilibru. Țara și străinătatea erau convinse de existența unui principiu de suverană autoritate la noi, care punea România la adăpost de surprize. Acest punct central, menit să asigure funcționarea normală a unui vast angrenaj a dispărut deodată cu mortul dela Curtea de Argeș. Suntem într'un *hiatus* de domnie cu toate greutățile ce se întrevăd pentru ziua de mâine. Cine cunoaște istoria Regatului român și peripecțiile ei își dă seama ce poate însemna o astfel de criză. Acest gol se complică și cu știuta chestiune constituțională, pentru care mutismul dela gazetă nu înseamnă cătuși de puțin o adormire a realității.

b) Ca o consecință a acestui prim punct, dublată de incapacitățile partidului la putere, cu deosebire după moartea fostului președinte de Consiliu, I. I. C. Brătianu, guvernul actual nu mai deține prestigiul necesar pentru a putea domina situația. Dovadă sunt pe lângă sentința în procesul Manoilescu și agitațiile recente, de-o intensitate necunoscută la noi. Dovada e însăși recunoașterea actualului șef de guvern, care se consideră „provizoriu” și caută zadarnic o proptea dincolo de limitele partidului său, înveterând prin aceste suplicațiuni infructuoase neputințele compoziției ce prezidează. Avem, deci, paralel cu criza Tronului, și-o criză de guvern. Țara, astfel, e de două ori orfană...

c) Adăugându-se unor păcate organice o crasă neînțelegere dela centru, legăturile dintre țara-mumă și provinciile alipite au slăbit. Opera de apropiere sufletească a unei munci de-un deceniu apare compromisă. Printr'o concepție regională aplicată dela București renaște în mod meșteșugit un regionalism ardelean. Interesele locale ale unei jumătăți de țară nu pot fi ocrotite sub conducerea unui guvern lipsit de rădăcini în populația de dincolo de Carpați. Nemulțumirea s'a anunțat vijeliosă în pregătirea plănutei adunări de protestare dela Alba-Iulia, oprită de cei care s'au temut că o liberă manifestare în Ardeal ar putea avea consecințe îngrijitoare pentru viața noastră de stat.

d) Situația internațională a României s'a înrăutățit simțitor sub guvernarea liberală. Niciodată presa de peste frontieră n'a avut un ton mai lipsit de bunăvoință pentru noi ca acum, scormonind zi cu zi chestiuni care înfățișează țara în lumina cea mai nefavorabilă. O vie propagandă s'a pornit în presa engleză cu scopul de-a ne discredită, având în frunte pe Lordul Rothermeere. Efectul atmosferei schimbate s'a văzut la ședința Ligii Națiunilor în procesul optanților unguri, și în noua orientare de politică externă a unor state care sub guvernarea trecută aveau cele mai amicale legături cu România. În aceste condiții toate proiectele de ameliorare a stării noastre financiare printr'un împrumut extern devin iluzorii, nefiind excluse nici alte surprize neplăcute în raporturile cu străinătatea.

e) Influințată de aceste inconveniente situația din interior prezintă tot mai multe fenomene morbide, care ne pot pune pe gânduri. Se anunță cortegiul obișnuit al zilelor de desăgare. Astfel, avem de înregistrat înfărirea acțiunei destructive a presei străine de interesele țării. Lipsind de autoritate guvernul, condeiele închiriate dela Bucu-rești au luat-o razna. Planul lor metodic de-a otrăvi sufletul românesc l'au pus în lucrare cu mai multă îndârjire ca ori-când, ne mai exis-tând nici controlul necesar, nici prestigiul ponderator al conducerii de stat. E prea firesc, că în astfel de împrejurări tendințele centrifugale, care se eclipsaseră în sufletul minorităților au reînviat și gazetăria lor se întrece cu tovarășii din Capitală în batjocorirea țării. Nu e nici o mirare, dacă opinia publică se resimte pe urma multelor decepții. Sentimentul ierarhiei morale a scăzut și cultul non=valorilor a în=ceput în multime, alimentat de străinismul interesat și susținut de inconștiența indigenă.

Adăugați, la aceste capitole penibile, sleirea economică a țării în toate ramurile, și veți avea tabloul complect al unor sguđuiti alar-mante, care vă vor face să vă gândiți, căutând o comparație în tre-cutul recent, la zilele grele dela Iași, când simțeam că se joacă soarta țării.

* * *

Așa fiind lucrurile, trebuie să ieșim din nou în larg.

Tăcerea în asemeni circumstanțe e ori slăbiciunea celor Iași, ori o complicitate. Suntem convinși că în energiile latente ale neamului mai este destulă vigoare ca să se curme un lanț de slăbiciuni. Pentru aceasta însă trebuie trezit bunul simț atrofiat și trebuie deschisi ochii lumii. Vom reîncerca să smulgem din letargie conștiința publică și s'o punem în fața realității. Că în această nouă isbucnire de necruțătoare sinceritate vom fi siliți să înfruntăm iarăși chiotul prostiei și obișnuite mârșăvii, cu sau fără pistru, aceasta nu înseamnă nimic.

Ne vom gândi, că nu tocmai de mult au fost improșcați cu gloanțe acei care au făcut țara. Noi, epigonii care o apărăm, călcăm pe urmele lor, atunci când suntem stropiți cu noroi.

OCTAVIAN GOGA

Profetul*)

Am fost proroc pe drumul din pustie
Când zilele mureau nemângâiete,
Am fost proroc, isvor de apă vie,
Toți m'ați băut de friguri și de sete.

Un vaer surd din veacuri depărtate
Venea la mine 'n noapte să mă cheme,
Și mă găsea cu buze 'nfrigate
Din plânsul vostru împletind blesteme.

Iloși flămânzi de pâine și de soare
In carnea mea eu v'am dospit fiorul,
Și despiciând a vremilor vârtoare
Prin graiul meu vorbea Mântuitorul.

Insângerat v'am răscolit cărare
Cu inima, cu pumnii și cu dinții,
M'am îmbrăcat în neguri și pierzare
Ca să vă dau limanul biruinții...

Când valul meu s'a revărsat pe uliți,
O clip'abea, din larga lui năvală,
Din mii de guri, din strigăte și suliți,
I-am auzit cântarea triumfală.

*) Din volumul ce va apare în curând cu titlul:
„Din larg“.

O sgară neagră i-a rămas în urmă,
Ce mic e azi alaiul tuturor!
Străină mi-e biruitoarea turmă
Cu tot noroiul unde-și joacă hora.

Un chiot strâmb îmi urlă la fereastră,
Norocul lui mă muștră și mă doare,
Nu-i visul meu în fericirea voastră,
Eu am vestit o altă sărbătoare!

Mă 'ntorc din nou spre culmi de-odinioară
Ca să nu-mi sfarm o sfântă profeție,
Cu ce mai am din vechea mea comoară
Lăsați-mă să plec iar în pustie...

OCTAVIAN GOGA

Ion I. C. Brătianu și Ardelenii

I.

Dacă ar presupune cineva, că legăturile lui Ion I. C. Brătianu cu Ardealul sau interesul, ce acordase el acestei neprețuite provincii a României întregite, ar fi găsit o înțelegere justă și obiectivă în aprecierile ce s'au publicat cu prilejul morții sale în presa periodică, de sigur că s'ar înșela.

Atmosfera morală-politică, în care și-a încheiat în mod așa de subit activitatea cel ce fusese sfetnicul perpetuu al Tronului, în timpul domniei Regelui Ferdinand, era foarte puțin prielnică pentru orice încercare de a înfățișa „sine ira et studio” legăturile lui sufletești cu Ardealul, — legături mai vechi și mai variate decum le-ar fi putut bănuii măcar scriitorii grăbiți ai panegiricelor sau cuvântătorii din preajma mormântului deschis.

Cercetând vechimea lor, nu vom cădea în rătăcirea unui dispărut ziar din Cluj, care la 1924 pentru cuvântul, că Brătianu își trăgea originea din ținutul Argeșului, risca afirmațiunea că el ar fi fost „coborător din acei făgărășeni, cu cari Negru Vodă a descălecat și întemeiat Țara Românească” (cf. „Înfrățirea” an IV. Nr. 1125).

Ci rămânând mai aproape de adevăr, ne vom mulțumi să constatăm că interesul viu și statornic pentru Ardeal a putut să-l moștenească dela părintele său, dela Ion C. Brătianu, a cărui activitate politică — pe cât de sbuciumată, pe atât de norocoasă — a fost urmărită cu încordată atențiune, cu încredere și simpatie din partea românilor ardeleni, astfel încât după ridicarea României la rangul de Regat numele lui devenise unul din cele mai populare de amândouă laturile Carpaților.

Cu aceeași încredere și simpatie întâmpinară ardelenii și pe Ioan Brătianu fiul, chiar dela începutul carierei sale politice, în deosebi însă din clipa, în care a luat conducerea partidului liberal, ca succesor al lui Dimitrie Sturdza. Acesta produsese prin atitudinea lui ambiguă multe amărăciuni și disensiuni în politica românilor ardeleni, pe cari

voia să-și anexeze ca simple instrumente în serviciul politicii sale de partid.

Ioan Brătianu dându-și seama de consecințele funeste ale acestui procedeu, a proclamat principiul *neintervențiunii* partidelor din vechiul Regat în politica internă a românilor ardeleni, mulțumindu-se numai să-și ajute și încurajeze în lupta lor toate partidele deopotrivă fără a le cere în schimb decât o prealabilă consultare frățească, în momentele mai însemnate, cu oricare partid s'ar găsi la cârma României. Cu metoda aceasta s'a putut obține un rezultat important: conlucrarea armonică a conducătorilor politicii ardeleni cu îndrumătorii politicii generale românești din capitala Regatului. Nu numai sub raportul vieții culturale, ci și în domeniul celei politice se putea spune la începutul secolului XX că „soarele răsare la București” pentru toți românii.

III.

După izbucnirea războiului mondial, câțiva ardeleni frunțași, cari participară la înmormântarea Regelui Carol, nu au lipsit a lua contact cu Nicolae Filipescu, cu Take Ionescu, cu Brătianu și cu Marghiloman, ca să se poată orienta asupra felului, cum se vor desfășura în viitorul apropiat evenimentele politice și militare. Întorși în Ardeal au comunicat în mod discret prietenilor mai apropiați impresiunea bună, ce le-a făcut Brătianu, despre care spuneau că „stăpânește situația, fiindcă se știe stăpânii în primul rând pe sine”.

Populația românească din Ardeal, copleșită de jale și de grele suferințe în cursul anilor de războiu, continua să aibă încredere în conducerea politică a Regatului. Încrederea aceasta în destoinicia lui Brătianu fu exprimată chiar în coloanele ziarului *Gazeta Transilvaniei* cu două zile înainte de intrarea României în războiu într'un articol de fond, din care merită reîmprospătate cu prilejul acesta următoarele reflexiuni concludente: „Cum a condus dl Brătianu până acum în cei doi ani de războiu, cu atâta dibăcie și cu admirabil simț de prevedere politică interesele țării, ferindu-se de aventuri, nu ne îndoiim că va găsi și din labirintul încurcăturilor actuale și viitoare cărarea potrivită spre a-și duce țara și neamul la limanul mântuirii. Noi știm, că d. Brătianu are frumosul obicei de a-și pleca genunchii spre rugăciune în preajma mormântului dela Florica în fiecare an, când se slujește parastasul pentru odihna sufletească a providențialului său părinte. Iar în cursul acestor ani teribili, în cele mai grele clipe pentru România, ne surprindeau adeseori comunicatele ziarelor despre plecarea d-lui ministru la Florica. De bună seamă el se ducea la această moșie părătească mânat de un sentiment de evlavie, dar și de dorința de a se reculege sufletește ascultând glasul mormântului solitar, de pe creștetul colinei, unde și-a ales marele I. Brătianu loc de odihnă veșnică. Acest mormânt îi va fi șoptit actualului ministru președinte în taina ceasurilor de seară cuvinte neuitate despre un drum la Livadia, despre experiențele amare cu privire la rapacitatea celor mântuiți de primejdie cu prețul sângelui românesc și despre dureroasa pleasnă, pe care o izbise lordul Beaconsfield în fața reprezentanților Țării Româ-

nești la congresul din Berlin prin cuvintele : *adeseori ingratitudea este răsplata pentru cele mai bune servicii*. Din aceste tainice șoapte ale mormântului dela Florica va fi avut prilej să învețe și să profite neșpus de mult pentru sine și pentru țara sa d. Brătianu, care nu-și poate dori rolul lui Brennus de a svârli cu trufie și nesiguranță sabia României în cumpăna înfricoșată a vremii de azi, ci- trebuie să revinească la rolul însemnat de *al doilea întemeietor*, cum a reușit să fie *Camillus*, învingătorul lui Brennus" (*Gazeta Transilvaniei* din 13—26 Aug. 1926).

Optimismul exprimat în coloanele *Gazetei* din Brașov s'a transformat, firește, în cursul anilor 1916—17 într'o dureroasă decepție. N'au lipsit din coloanele unui ziar românesc (*Deșteptarea*) refugiat în capitala Ungariei atacurile și ironiile, cari înfățișându-l pe I. Brătianu ca *întemeietor al României*, pe fiul său Ionel îl numeau *distrugeătorul ei* și îl așezau alături de *Romulus Augustulus*, ultimul cărmuitor al imperiului roman apusean. Această pornire ostilă fu însă trecătoare, cedă idloc optimismului inițial, care urma să revină din nou în toamna anului 1918, deodată cu izbucnirea revoluției în monarhia austro-ungară. Țăranii întorși atunci de pe front povesteau în pitorescul lor graiu popular, că se pregătește o nuntă, cum nu s'a mai pomenit de când-și-a măritat împăratul roșu fata după feciorul împăratului verde, și că Brătianu va fi *nunul mare* al ospățului. „El ne cunună pe toți" — își încheiau povestirea, provocând pe șefii străini ai gărilor, prin care treceau, să strige : „Trăiască Brătianu !"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III.

Punctul de culminațiune în cariera politică a lui Brătianu și satisfacția cea mai mare, ce a simțit el în viață, mi se pare că nu ar fi grea de găsit într'o ședință a marelui Sfat Național din Sibiu, la începutul lui August 1919. Trecând atunci Brătianu prin Sibiu, i s'a făcut din partea ardelenilor o primire deosebit de impunătoare. Ziarul *Patria* arată în numărul său dela 7 August, cum a fost înfățișat de Marele Sfat și de Consiliul Dirigent, al cărui președinte spunea : „Noi mărturisim cu recunoștință, că *unirea neamului românesc a săvârșit-o România independentă*, dupăcum pe vremuri Piemontul a fost acela, care a săvârșit unirea Italiei. România și bărbații ei de stat au înțeles, ce trebuie să facă și *Regatul vechiu a fost la înălțimea chemării sale*"... Mărturisire, pe care celce o rostea atunci, s'a grăbit în cursul anilor următori s'o dea adeseori uitării...

Iar Brătianu răspundea : „...dacă dv. aveți motive de dragoste și recunoștință, avem și noi motive reciproce. Am fost de ajutor unora și altora și noi și dv. în cursul unui veac întreg, când cu bărbații cei mai buni dela dv. ne-am ajutat pentru întemeierea desăvârșită și întărirea Regatului, care trebuia să fie și a fost *sâmburele* României Mari. Amintind datoria de pietate față de trecut, o sublinia și pe aceea față de prezent exprimând părerea că aceasta consistă în crearea posibilității, ca dela munca intensivă pentru România Nouă, să nu fie departe nici un român, care poate să fie un element de forță, care

poate să-și aducă părțicia lui de muncă, de energie, de inteligență, pentru a asigura întemeierea astăzi, dezvoltarea mâine, a forțelor sociale și naționale ale României Mari“.

În cursul aceleiași cuvântări a avut accente mișcătoare și cuvinte de dreaptă prețuire a vredniciei țăranilor ardeleni spunând că în călătoria sa dela Tisa până la Sibiu a văzut în mijlocul țăranimei române din finuturile înviolate ale Transilvaniei, „câtă conștiință și câtă însuflețire reprezintă acest popor“.

Incheia cuvântarea mărturisind că s'a simțit „cel mai fericit om în zilele acelea și că a găsit răsplata nu numai a vieții sale, ci și a aceluia care l-au precedat în munca de dragoste pentru acest neam“. „Și mă duc din mijlocul dv. cu adâncă recunoștință, cu cea mai mare comoară de mulțămire sufletească, care va ținea cât viața mea“...

S'a putut oare păstra comoara aceasta de mulțămire sufletească până la sfârșitul vieții lui? S'a mai învrednicit în anii următori de bucurie și satisfacție așa de înălțătoare, cum i le pregătise Ardealul în ședința marelui său Sfat Național din 1919 sau, dacă acestea i-au lipsit, și-a dat uneori seama că vina nu trebuia căutată numai în afară de granițele partidului politic, pe care îl conducea dânsul?

IV.

Cine ar fi fost în stare să presupună, că *Gazeta Transilvaniei*, care scria la 1916 despre Brătianu, cum s'a arătat mai sus, și *Patria* care la 1919 nu găsea cuvinte destule spre a exprima întreagă recunoștința ardelenilor, vor putea să apară încadrate în doliu la începutul anului 1922, când la cârma României întregite se instala un guvern liberal prezidat de I. Brătianu? S'a întâmplat vreodată, pe timpul regimului austro-ungar, să îmbrace haină de doliu vre-un ziar românesc din cuprinsul monarhiei, când la cârma statului un partid a fost înlocuit cu altul? Ori ar fi putut crede cineva, că cel ce își mărturisise la 1919. convingerea că „regatul vechiu a fost la înălțimea chemării sale“, va refuza peste 3 ani de zile participarea sa și a unui însemnat număr de ardeleni la actul încoronării celui dintâi Rege al tuturor Românilor?

Ce schimbări au trebuit să se producă în sufletul acestor oameni într'un interval așa de scurt? Se pare că unii dintre ei au ajuns să cunoască mai de aproape concepțiile politice și mentalitatea răposatului Brătianu, care fusese obicinuit, să dicteze, nu să petrecteze. El însuși mărturisise în raportul înaintat Regelui Ferdinand la 13 Noembrie 1918., în cauza principelui Carol, că pentru un Suveran consideră ascultarea ca o calitate de căpetenie: „pentru Suverani a ști să asculte este o calitate de căpetenie. Primul Wilhelm era poate mai puțin înzestrat decât cel de al doilea, dar el știa mai bine să asculte și de aceea el va rămâne „*Wilhelm der Grosse*“ și nepotul său „*Wilhelm der Letzte*“...

Cel ce scria astfel Regelui și Suveranului său, evident că nu putea cere nici conducătorilor politici ai ardelenilor, oricât de mult ar

fi ținut unii dintre ei la calitatea de „fost membru” sau chiar „fost președinte” al Consiliului dirigent, altceva decât: *ascultare și supunere necondiționată*. Iar ceice fuseseră ascultători și supuși atâta vreme cărmuitorilor din Budapesta și din Viena, doreau în chip firesc să fie acum tratați ca cetățeni *liberi și egal îndreptățiți* chiar cu celce nu înțelegea să prețuească altă calitate cetățenească în afară de necondiționata ascultare și supunere. Deaceea este foarte semnificativ, că dintre vechii naționaliști probați în luptele politice sau culturale și economice, ale Ardealului robii, oricâte stăruințe au pus oamenii lui Brătianu, oricâte avantajii le putea oferi buna organizație financiară a partidului său, ani de-arândul nu au fost în stare să aducă la brazda acestui partid decât abia pe câțiva înși — de o valoare politică sau culturală adeseori foarte problematică și aceștia. Penetrațiunea organizațiilor liberale în cuprinsul Ardealului a întâmpinat, și mai întâmpină încă, obstacole formidabile. În cele mai multe județe ardelenne nu și-au putut recruta nici măcar cele mai necesare elemente de valoare, cărora să le încredințeze conducerea județului.

Probabil din acest motiv au recurs la sistemul așa de odios întregii populațiuni ardelenne, la sistemul caracterizat de actualul vicepreședinte al Senatului dr. Nicolae Zigre, cu drept cuvânt, ca „*feudalism politic*.” Județele ardelenne au fost pur și simplu expropriate autohtonilor, spre a fi dăruite ca niște *feude medievale*: d-lui Văitoianu — Aradul, d-lui Tătărescu — Hunedoara, d-lui Chirculescu — Alba-Iulia, d-lui Jean Tehaș Florescu — Târnava-Mare, d-lui Tancred — Murășul, d-lui Duca — Sibiuul ș. a. m. d.

O jignire mai profundă pentru simțul de demnitate al elementelor ardelennești veritabile, — a căror conștiință cetățenească o apreciasse Brătianu la 1919. în cuvinte elogioase — nici nu s'ar fi putut imagina, dacă nu ar fi urmat experiențele alegerilor sălbatice prezidate de Văitoianu la 1922 ca și cele nu mai puțin civilizate ale d-lui Duca din 1927. Acestea au sporit până la exasperare indignarea și revolta populației întregi, lărgind tot mai mult prăpastia între ardeleni și între partidul liberal.

A fost și rămâne, de sigur, foarte regretabilă absența ardelenilor dela încoronarea Regelui desrobirii și întregirii naționale. Dar greșala nu a fost numai a lor, ci mai ales a celei în situația sa de răspundere avea datoria să pregătească pentru acest moment unic în istoria neamului nostru o atmosferă de înălțătoare și obștească bucurie a tuturor românilor, cum ar fi meritat, fără îndoială, Regele Ferdinand, prin sacrificiile de ordin sufletesc, ce a închinat cu eroică hotărâre cauzei noastre naționale.

Tot asemenea lucrările pregătitoare pentru Constituția ce urma să-și dea România întregită, ar fi trebuit făcute cu concursul firesc al tuturor provinciilor, cari formau acum părțile ei integrante. Nu s'a întâmplat însă așa. Ci cu nesocotirea totală a elementelor, ce ar fi putut aduce provinciile alipite ca contribuție din partea lor la o nouă așezare constituțională a țării, s'a votat așa zisa „noua Constituție” dela 1923 care nu e în realitate decât Constituția tradusă în pripă, după cea belgiană,

la 1866 cu câteva modificări impuse de schimbările, prin cari a trecut țara mărită. Inversunatele lupte parlamentare și extraparlamentare — mai ales acestea din urmă foarte dăunătoare intereselor de unitate și consolidare națională — n'au putut da altă direcție legislației române, care sub influența covârșitoare a lui Brătianu, a rămas statornică în năzuința de a desființa din teritoriile alipite aproape toate vestigiile proprii a perpetua în sufletul populației amintirea personalității vreunuia dintre imperiile prăbușite. Lupta aceasta, în lumina obiectivității istorice, nu apare însă ca o luptă între persoane și partide, ci ca una între concepții de stat, cu totul diferite. Era poate natural, ca în locul unui sistem de eclecticism constituțional politic, de selecționare a tuturor elementelor bune și viabile, indiferent de proveniența lor, să iasă biruitoare concepția statului, despre care fostul președinte al Consiliului dirigent mărturisea cu recunoștință la 1919 că a desăvârșit unitatea neamului românesc: concepția vechiului Regat. Brătianu ca reprezentantul cel mai autorizat al acestei concepții a contribuit prin atitudinea sa intransigentă să-i accelereze și să-i asigure biruința. Trebuie să recunoaștem însă că intransigența lui a constituit o serioasă piedecă în calea îndeplinirii acelei datorii, pe care el însuși o indicase în discursul de la Sibiu drept cea mai importantă problemă a prezentului: participarea tuturor românilor capabil de progres la munca pentru România Nouă. Destui români capabili, rămași în afară de cadrele partidului liberal, au fost ținuți departe de munca constructivă sau împinși de-a dreptul spre acțiuni, cari urmăreau întârzierea dacă nu chiar zădărnicierea ei.

V.

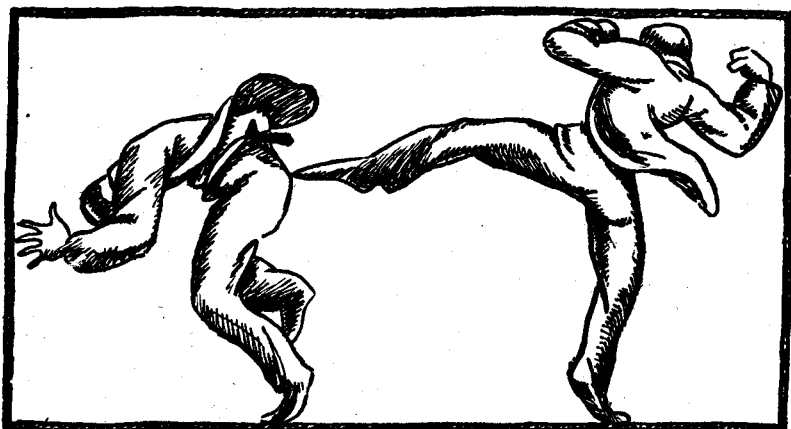
Este vrednic de relevat faptul, că presa minoritară a Ardealului a înțeles să atribue morții lui Brătianu importanța unui eveniment epocal în istoria țării. În ziarul săsesc din Sibiu (*Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* dela 27 Noemvrie 1927) se punea întrebarea, dacă semnifică o epocă sau numai un epizod? Tot acolo se compara legătura dintre Regele Ferdinand și Brătianu cu aceea dintre Wilhelm I. și Bismarck sprijinindu-se această comparație pe următoarea motivare: „Amândoi acești bărbați de stat au fost creatorii unității naționale a poporului lor în cea mai strânsă colaborare cu principii lor. De altfel acest paralelism se poate trage cu ușurință mai departe nu numai în ce privește relațiile personale ale amândurora, ci și sub raportul prestației lor ca bărbați de stat. În tocmai ca Wilhelm I. a înțeles și Regele Ferdinand să utilizeze marile aptitudini de bărbat de stat ale primului său ministru în interesul țării, fără ca prin aceasta să fi renunțat cu totul la personalitatea sa. Pe lângă toată energia acestor doi mari bărbați de stat, ei au trebuit să simtă în orice timp deasupra lor afirmarea puterii regale suverane.

Pornirii spre dictatură, care exista și la Bismarck și la Ionel Brătianu, i se pune prin aceasta o stavilă cecace era cu siguranță în interesul activității lor politice. La Ionel Brătianu s'a dovedit — îndată ce i-a lipsit stăpânul din cursul anilor anteriori, — că nu știa

să-și impună însuș stavila aceasta. După moartea Regelui Ferdinand s'a petrecut în ființa lui o importantă schimbare, nu numai exterioară, ci și interioară, ieșind aceasta la iveală în atitudinea lui din ultimele săptămâni, când a guvernat cu cea mai severă cenzură a presei și cu legea apărării — el, care se pricepea mai înainte să guverneze și fără astfel de legi. Numai într'o privință nu se potrivește nici decum comparația: Bismarck a fost silit, la dorința tânărului împărat, să-și părăsească postul în plină putere a artei și activității sale diplomatice, urmând să mai continue a se interesa de soarta imperiului numai din liniștea dela Friedrichsruh, nu ca guvernant, ci ca oponent. Ionel Brătianu a fost chemat din mijlocul activității sale de către un stăpân mai puternic decât un rege sau un împărat și la un post, de unde nu mai este întoarcere.“ Concluzia autorului (dr. Theil) este că „Brătianu a însemnat o *epocă în viața acestui stat* și tocmai de aceea ne aflăm acum la începutul alteia, *nouă*. În cotro duce drumul, — cine ar cuteza să spună, câtă vreme abia s'a închis mormântul de-asupra purtătorului acestei epoci. Rămâne însă impresia puternică și profundă, că sunt lucruri mari în pregătire, cari nu se vor produce mâne sau poimâne, dar poate peste câteva luni, de sigur însă peste câțiva ani. Noi contemporanii suntem ca Goethe, care privind câmpul de luptă dela Valmy a rosit cuvântul citat de atâtea-ori, plin însă de înțeles și în timpul de față: „de aici și de azi înainte se începe o *epocă nouă* și voi puteți spune, că ați fost aci de față“ ...

Nu se poate contesta, că vestea morții lui Brătianu a trezit în anume cercuri ardeleni un sentiment de ușurare, — fenomen psihologic explicabil deoparte prin mărimea excepțională a personalității lui, care apăsa ca o povară asupra unor conducători contemporani ispășiți a crede că numai din cauza lui nu s'ar fi putut afirma pozitiv în politica României întregite, de alta prin mulțimea tot atât de excepțională a greșelilor politice săvârșite de partidul liberal în Ardeal. Majoritatea ardelenilor a fost pătrunsă însă și de un sentiment de îngrijorare în fața zilei de mâne. Numeroșii lui adversari politici, ca și puținii partizani din cuprinsul Ardealului, și-au dat seama din clipa cea dintâi, că prin neașteptata dispariție a lui Brătianu din viața politică a țării, s'a surpat unul dintre cei mai rezistenți stâlpi ai României întregite.

I. LUPAȘ

Devastări morale

Trebuie să unim glasul nostru cu toată lumea românească și să desaprobam devastările ce s'au produs cu prilejul recentului congres studentesc.

Lăsăm la o parte toate pricinile, care=au deslănțuit furtuna. Admitem chiar și rolul unor agenți provocatori, de care vorbeau comunicatele tinerilor universitari. Cu toate acestea, cele petrecute sunt lucruri fără rost. Privite prin prizma utilității, care e suprema dogmă într'o mișcare națională, devastările au stricat din toate punctele de vedere. Au contribuit mai întâi la o atmosferă de nesiguranță în zile destul de grele. Au angajat apoi budgetul statului în vremuri de simfioare ananghie. Unde mai punem propaganda ce s'a făcut în presa străină, ca să se discrediteze țara. Tot câștigul deci e al dușmanului. Dar privite și ca manifestări tinerești, tulburările dela Cluj—Oradea, așa cum s'au desfășurat, nu rezistă unui examen de frumusețe romantică, de care n'a fost lipsită până azi nicio vijelie universitară. Principiul violenței își mănuieste și el obiectivele după oare=cari impulsuri cerebrale, atunci când e lansat de intelectuali. În ori=ce caz imunitatea bisericilor era asigurată pân'acum în toate agitațiile dela noi și de peste hotare. Revolta se oprea pretutindeni la pragul casei de rugăciune și respecta ca un azil sfințit lăcașul abstracțiunii pure. S'ar putea ca tocmai studenții să părăsească la noi această axiomă tradițională, un vechi colț luminos neatins de toate frământările unanimității? A fost o regretabilă eclipsă de inteligență călcarea sinagogilor. Tineretul nostru își dă seamă, de sigur, că nu poate fi pus în desacord cu anumite precepte de toleranță, care sunt apanajul curent al civilizației și au deplina consacrare a sufletului românesc; el trebuie să vegheze ca

adversarii țării să nu poată atribui tendințe anticulturale unei lupte de apărare națională. Studenții înțeleg că pe urma unor asemenea greșeli se poate interpreta fals de către cei interesați caracterul legitimitelor lor revendicări, făcând să apară ca o atitudine de odioasă xenofobie dreapta protestare a unui neam împotriva invaziilor parazitare. De-aceea sunt convins că vor face să se respecte ori-ce altar, după formula veche și pururea nouă din parabola înțeleptului lui Lessing, asupra căreia se meditează în prelegerile dela *Alma-Mater*. Sunt bucuroși că în acest sens s'au făcut declarațiile studenților la procesul ce-au avut și mai ales sunt mulțumitoare cuvintele luminoase al președintelui Uniunii care își disolidariza colegii de întreaga tulburare. Cred că lăsând la o parte exagerările celor puțini, noua generație se va încadra definitiv în acest sentiment normal, rămânând ca cele întâmplare să nu fie pe viitor decât un îndem mai mult pentru păstrarea demnității neștirbite.

Dar fiindcă vine vorba de devastări, și fiindcă cei care se plâng mai mult, la unison cu străinii, sunt tocmai gazetele de scandal *Adevărul*, *Dimineața* și *Lupta*, mi se pare oportun momentul de-a cântări noțiunea devastării sub un aspect mult mai grav, decât al trâmbiștelor nereguli universitare. Va admite ori-cine, va admite și cel mai recalcitrant dintre cititorii acestei reviste, că deasupra bunurilor materiale se ridică valorile morale, care trag mai greu în cumpăna conștiinței noastre. Recunoscut odată acest adevăr elementar, problema se pune simplă și categorică: Dacă suntem de acord cu toții în condamnarea recentelor neorânduiri strigate în presa mondială dela Budapesta, până la Singapur, ce cuvânt de osândă putem avea când ne gândim la vandalismul moral, care se practică de ani de zile sub ochii noștri, — fără speciale sancțiuni și fără manifestări sguuitoare ale oprobriului public?

Să ne oprim la chestiune și să vorbim limpede cu țara. În presa Capitalei de după război s'au încuibat destructori de profesie. Cu bani de origine obscură, speculând naivitatea noastră și-au făcut cetățile lor, din care indivizi fără obraz și fără sintaxă, străini de neamul și de legea acestui pământ, întreprind metodică lui devastare morală. Ce sunt *Adevărul*, *Dimineața* și *Lupta*, dacă nu asociații clandestine de piraterie sufletescă în România? Ce sunt Brauerii, Kalman Blumenfelzii, Honigmanii, toată această faună râioasă din strada Sărindar, dacă nu lăcustele apocaliptice, care-au dat busna într'o holidă stropită cu sânge? De zece ani muștruluiesc țara și scot limba la toate altarele noastre. De zece ani străduințele cinstite ale unui neam în opera lui de consolidare sunt împiedecate și desonorate de acești intruși fatali —, care scui-pă neconținut în rezervoriul etic al românismului. Chiriași cu ziua ai opiniei publice, honigmanii împart brevete de capacitate, honigmanii s'au improvizat judecătorii noștri, honigmanii au umplut toate cătunele cu balele lor. Presa din Sărindar vrea să fie Curtea de Casație a cerebralității de pe ambele versante ale Carpaților. Cunoașteți strădania lor: instituțiile din bătrâni, ni le-au demonetizat, dafinile ni le-au călcat în picioare, limba ne-au schilăvit-o. S'au înfipt ca ter-

mitile în criteriile de existență ale neamului și rod acolo fără să se mai sature. Toată galeria oamenilor băstinași, care=au spart coaja anonimatului, e luată în răspăr și despoiată până la sânge. N'a fost aureolă de poet să nu ne=0 fi smuls, începând cu Eminescu, n'a rămas reputație politică nebatjocorită, nu avem glorie militară netrasă în noroi. Operația de extirpare fanatică se face, zi cu zi, ceas cu ceas, sub ochii mulțimei care plătește, întoarce capul scârbită, dar nu se mai mișcă.

V'au emoționat, — nu=i așa? — devastările dela Oradea=Mare și palmele din gări, aplicate cutărui jupân, care=și plimba perciunii inocenți ducând la vânzare o piele de capră? Aveți perfectă dreptate! Și nouă ne repugnă. Veți conveni însă cu mine, onorat public, că cinstea generalului Averescu pe care *Adevărul* și *Lupta* îl declară zilnic gazdă de hoți, face cât vitrina lui Leiba Leibovici, negustor de marafeturi dela Huecin. E! bine, când a sărit țândări galantarul, atunci s'a ținut cumplit și s'a invocat pălmuirea civilizației. Acelaș *Adevăr* s'a sburlit grozav și a făcut cu ochiul la Liga Națiunilor, iar dvoastră cititori milostivi, v'ați scandalizat cu toții, cerând sancțiuni împotriva vinovaților. Mai mult, guvernul, pe drept cuvânt s'a înduișat și el, și a trimis, pe d. Lapedatu în Ardeal cu sacul cu reparațiile: — „Ține Leiba, despăgubiri, că ți=au spart marafeturile!“ Foarte bine, să nu tolerăm nici o nedreptate! Să răscumpărăm pe Leiba de toate neplăcerile materiale. Dar cu devastările morale ce ne facem, domnilor judecători? Cine despăgubește pe generalul Averescu de spurcăciunile lui Blumenfeld Kalman? Și încă ceva, dacă vreți să pronunțați un verdict echitabil. Puneți față în față pe delicvenți și judecați prin comparație ca să vedeți scara păcatului: Studenții de=0 parte, honigmanii de alta. Stați două clipe pe gânduri, asemănați=i și roștiți=vă la urmă, după=ce s'a rostit cântarul. Să=i vedem deci: unii sunt băietandrii ruși dela țară, fără palton și fără pâine acum în dricul iernii, sunt cu tâmplele fierbinți de virstă, de foame sau de visuri; sunt cu trecutul curat, ca ochii lor limpezi; vifonița dela Oradea=Mare e primul lor delict. Scoateți acum fișa honigmanilor, domnilor dela Siguranță! Spuneți de unde s'au pripășit aici spărgătorii din ograda morală a biruitorului dela Mărăști? Spuneți cum îi chiamă pe numele lor adevărat, câte clase primare au, spuneți în ce liste i=ați găsit trecuți pe vremea războiului, la ce ministere trag plată azi, de câtă vreme exercită *Adevărul* și *Lupta* meseria de pick=pockeți, cu drept de liber parcurs în opinia publică din țară? Numai la lumina acestui paralelism s'ar putea cumpăni faptele în justa lor valoare și s'ar putea face dreptate. Cine se gândește însă să examineze obiectiv lucrurile? În ziua când la Curtea Marțială au fost condamnați studenții găsiți vinovați, Parlamentul a venit cu legea amnestiei, care a șters dintr'un condei ori=ce răspundere pentru fâlhăriile din presă.

Bandiții cernelii, deci, merg veseli înainte....

Iată cazul meu, pe care vreau să=l judece oamenii cinstiți de azi și de mâine. Am îndrăznit înainte cu câțiva ani să ridic protesta=rea mea împotriva acestor aventurieri. Mă credeam în drept să apăr

patrimoniul intelectual al neamului de oaspeți inoportuni. Gândiți-vă, eram la mine acasă, vorbeam ca scriitor și ca luptător politic în țara mea. Din clipa când am vorbit, soarta mi-a fost pecetluită. Din prima zi, sunt un proscris al presei din Sărindar. Ideia națională, de care m'am călăuzit în sbuciumul unei vieți e blestemul meu de naștere în ochii acestor negustori de cerneală. Întâi au vrut să mă răpuie cu făcerea lor, crezând că astfel vor putea smulge făcerea mea. Mi-aduc aminte, d. e. când am rostit discursul de recepție la Academie, *Lupta un cuvânt n'a suflat*. Eram proscris... Mai târziu au schimbat foaia; au început cu insultele. Am mers înainte pe drumul meu, insensibil la lătratul din urmă. Am arătat mai departe lumii ce primejdie înseamnă, am preconizat măsuri de apărare. Venit la guvern, firește, am accentuat aceleași lozince și de pe banca ministerială, fie-că justificam isgonirea străinilor exploatare, fie-că apăram studentimea universitară de stigmatul unei nebulii colective. Țara știe însă că am păzit ordinea cu mână tare și că niciun moment bunul simț nu m'a lăsat să fac o politică de răzbunare. Ca ministru de Interne, înțeleg ori-cine, puteam sau să-i cumpăr, sau să le frâng gâtul escrocilor rețrași după rotative. N'am făcut nici una, nici alta. Poate că am greșit că nu i-am desființat, dar mi se părea degradant atunci, să omori păduchii cu praștia. Pur și simplu le-am impus o cuviință forțată, silindu-i să nu se amestece în treburi, cari sunt ale neamului, nu ale lor. Rezultatul acestei ideologii indesezirabile, dublată de o prost plașă milostenie românească? Il vedeți. Din ziua plecării dela guvern —, au ridicat jlipurile cascadelor de murdării și le-au dat drumul. Tot ce poate născoci o minte zămislită în scârnavii ancestrale, tot asvâră asupra mea. Dimineața și seara, în sute de mii de exemplare, sunt declarat hoț de drumul mare și Albert Honigman cere lumii să mă „linșeze” ca pe o fiară sălbatică, ori unde voi scoate capul! Înțelegeți, cetățeni din România-Mare, români și evrei, înțelegeți ce dulce povăță vă dă Albert să faceți cu mine? Nu știu dacă o veți urma și dacă veți instala pe Albert în fotoliul trecut mie după Coșbuc la Academia Română? Nu știu. În ori-ce caz e o idee. Eu vă dau deslegare de pe-acum, să ardeți cărțile mele, să le înlocuiți pe poliță cu operele complete ale lui Kalman Blumenfeld. Un lucru însă știu și vreau să vi-l pun în vedere, dincolo de rosturile mele trecătoare. E *principiul* care va trebui ucis în mine și care e mai interesant decât subsemnatul. E principiul că onoarea unui scriitor și om politic, răsărit din carnea acestui popor chinuit, poate fi terfelită ori-când, ca să triumfe honigmanii spre binele românismului...

Să ne înțelegem, domnilor cititori, de toate riturile.

Sufletul unui neam, e și el o biserică, dacă vreți, o mare sinagogă. În acest templu ducem fiecare ofranda noastră, ca să-l facem mai strălucitor. Ducem toți fărâmitura de lumină, dacă nu altceva o smerită închinare. Ei bine, în acest templu vor să se plimbe netulburăți honigmanii și să spurce toți pereții cu otrava lor. Credeți, că poate fi îngăduită o astfel de profanare, că nu e tot așa de detestabilă ca devastarea unei sinagogi materiale? Eu sunt încredințat că e un pă-

cat mult mai brutal, fiindcă pentru ziduri dărâmate se găsesc cărămizi de reparație, dar batjocura adusă unui altar moral se înfige în inimile tuturor.

Iată, de ce, ori-cât de amenințat cu represalii sângeroase, voi străjui și mai departe la ușa bisericii noastre și voi striga deaproape-lui meu că *Adevărul și Lupta* nu au drept de intrare.

Cât despre voi, dragi băieți cari la adunare, deunăzi, mi-ați făcut cinstea să vă gândiți la mine, răsplătind poate visurile fugare care m'au cercetat chemate de ispita unui ideal, voi sesizați realitatea și pedepsiți acolo unde se dă lovitura. Lăsați Thora înfășurată în respectul credincioșilor și nu uitați că ori-ce Dumnezeu e un stâlp de foc, aprins în întunec, ca să arate drumul mântuirii pe calea bine-lui. Lăsați în pace și galantarele unde se vinde rodul unei munci, ce trebuie reglementată, nu distrusă. Vreți să fiți apărători? Vreți din revolta voastră finerească să faceți un dig împotriva valului distructiv, care ne amenință cu destrămarea? Gândiți-vă la devastările metodice, care se pun la cale și se execută zilnic în strada Sărindar...

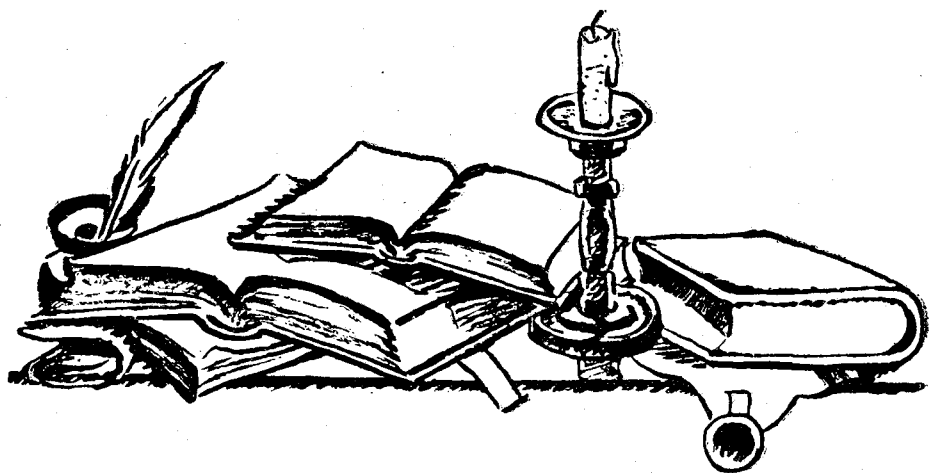
Păziți templul moral al țării și pentru profanatorii lui, măcar în sufletul vostru finereșc să nu fie nicio iertare.

— Voi să nu-i amnestiați!

OCTAVIAN GOGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Insemnările unui spectator

Vă pot spune dela început că acest spectator e un om care zâmbește fără răutate.

Despre modă, moralitate, cocoane și duduți

De multă vreme auzim în jurul nostru, neconținut, glasul descurajării: nivelul vieții sociale de după războiu se coboară!

Viața politică, viața socială, viața particulară — toate se coboară. Voiu observa că, în schimb, se ridică altele, potrivit unor legi fizice.

Moneda noastră națională — scumpă tuturor — a devenit foarte ieftină și s'a coborât foarte jos. În schimb, s'au suit mărfurile.

Moravurile s'au coborât. Poate. În schimb, rochiile femeilor s'au plasat la un nivel de compensație.

Înainte vreme, sexul frumos se dezgolea în părțile superioare; acum se dezgolește în cele inferioare. Eu însă nu sunt de părerea celor care caută în coborîrea nivelului moral explicația acestui fenomen de urcare.

Vechile mode ermetice și pudice, care făceau scandal pentru un colț de ciorap vizibil sau un colț de sân, erau o adevărată calamitate și se puteau înadevăr confunda cu imoralitatea. Ceeace era ascuns, era dorit; și cu atât mai dorit, cu cât era mai ascuns. În acest frâu și această violență, se ascundeau exploziile lubricității. Pe când acum, toate fiind de față și la îndemâna oricui — ca să zic

asa — ne apropiem cu pași repezi de moda cea mai comodă și deci mai morală.

Au mai pomenit și alții de întâmplarea aceluia preot catolic, misionar într-o insulă polineziană. Văzând că blâzii săi neofiti se arată în lume așa cum i-a lăsat Dumnezeu, s'a scandalizat nespus, — deși, cu toată goliiciunea, moravurile erau foarte pașnice.

Insularii l-au ascultat și s'au acoperit cu haine. Femeile mai ales au pus rochii lungi — cum cerea moda epocii. Indată s'au înmulțit excesiv violențele bestiale.

Observațiuni

Trebuie să mai facem și unele observațiuni asupra repeziciunii cu care ne însușim moralizarea ascendentă.

Cei care frecventează eleganta și fina capitală a Franței și a femeilor din toată lumea, nu bagă în seamă exagerările acestea de economie de rochie. Burghezia franceză e încă destul de conservatoare și nu se grăbește să ajungă la moralitatea deplină. Urmează preceptele preotului și se menține în granițele vechi imoralități. Este însă o parte a populației feminine din Paris, care se ține în fruntea progresului. Acea categorie feminină, pururea veselă și fericită, foarte amatoare de meteci și localuri de noapte, stă în fruntea moralei și se îmbracă foarte scurt și sumar. Populația noastră feminină — toată — se grăbește să imiteze acea categorie anumită, dovedind prin aceasta gust, distincție și progres.

În ceea ce privește progresul, distincția și moralitatea, Henri Béraud ne relatează, dela Moscova, un lucru și mai desăvârșit. Revoluție înseamnă și dărâmarea vechilor prejudecăți. Haina fiind o prejudecată burgheză, un tovarăș și o tovarășă au hotărât s'o lepede — și într-o bună zi au apărut perfect goi pe ulițele capitalei și'n restaurante. Frunza de viță e o prejudecată și mai idioată, — deci departe de ei asemenea ticăloșie. Cu acest prilej — ca și cu altele — autoritățile s'au arătat înclinate spre burghezie și, deși cu întârziere, au ordonat prechii entuziaști întoarcerea la vechile practici.

Distincțiuni

Aplaudând această economie a femeilor noastre, în asemenea vremuri de scumpete, nu ne putem opri de a nu face o mărturisire. Înțelegem civilizație și morală scurtă, când e vorba de un subiect gentil, de proporții mărunte. Mutrișoară de veveriță, piciorușe de căprioară, etc. Când însă avem de-a face cu niște respectabile matroane, de proporții monumentale — atuncea simțim impulsii de fugă, ca în fața unui adevărat dezastru. Cred că asemenea ființe sunt destinate imoralității vechi, — și încercările lor de emancipare și moralizare trebuiesc combătute cu ultima energie.

Ceeace ar dovedi că nu modelele sunt lipsite de inteligență.

Dar nu e adevărat de loc că toate s'au scoborit ș'au scăzut.

Iată, arta dramatică s'a suit.

Sunt vreo câteva gazete, care se ocupă în special de teatru, în care citesc foarte des dări de seamă despre spectacole și aprecieri despre artiști. Nici nu vă faceți ideie ce mulți artiști mari avem noi după războiu! — Mari artiști și mari artiști. Care de care mai tare și mai mare. Marele artist cutare, celebrul artist cutare! Mărturisesc că am rămas adânc impresionat de această pletoară de genii. Pe urmă, entuziasmul mi-a mai scăzut puțin. Fiind așa de mulți și toți mari, — e cașicum ar fi toți mici.

Interesante pe urmă ni s'au părut gazetele, care, fiind nevoite să crească tonul acestor laude în fiecare zi, au ajuns la niște constatări cu desăvârșire surprinzătoare. Convoiuiri de superlative defilază pe dinaintea noastră, făcând cor și balet, și proslăvind pe acci mari, admirabili și neîntreцуți artiști, care fiind așa de mulți e cașicum ar fi toți mici. Nici Alexandru, nici Napoleon în toată gloria lor n'au avut parte de asemenea laude. Șefii statului și guvernului niciodată nu vor putea ajunge măcar pe departe să se împărtășiască pe sfert din asemenea adjective.

Ceeace dovedește că nu cei lăudați sunt lipsiți de inteligență. Aceia, deși geniali, în orice caz pot să fie lipsiți numai de talent.

Cineva mă întrerupe, ca să-mi comunice două întâmplări nostime.

Păjanăia lui Ion C. Duminiță

Cea dintăiu e tot o chestie de modă și privește, se'nțelege, pe o femeie.

Trăiește în târgul nostru un cetățean care, până mai zilele trecute, purta frumosul și simpaticul nume de Duminiță. Ion C. Duminiță. Nevastă-sa, tânără și plină de ideile timpului, era foarte neliniștită de o bucată de vreme și nu-și mai găsa astămpăr. Cum Duminiță? Ce fel de nume e acesta: Duminiță? E un nume caraghios și ciudat, pe care nu-l mai are nimeni. Cei care vor să stea în rang cu lumea, cată să poarte nume potrivite, nume care să aibă înțeles, nume mai cunoscute și mai nobile!

Atăta de mare a fost râvna femeii, încât soțul nu și-a mai găsit cias de hodină până ce nu s'a hotărît să adopte un nume ca lumea. De câteva zile pe concetățeanul nostru îl chiamă Ion C. Popescu. Doamna, care are studii secundare, l-a mai convins să scrie numele Popescu cu doi p.

Cuvântul de spirit al unor doctorițe, sau adevărul înainte de toate

A doua întâmplare privește tot pe niște femei, dintre cele mai

tinere, mai frumoșele și mai inteligente. Sunt studente în medicină, sânguitoare; umblă la cursuri, la cantină și căminuri cu gente de piele sub braț, tropăind mărunțel. Din când în când se opresc cașcum și-ar fi adus aminte de părinți, ori le-ar fi fulgerat în cap o descoperire: deschid geanta și se privesc cu mare grabă într'o oglin-gioară, apoi, scoțând tot din aceeași geantă un puf, își pudrează anume părți ale feței, care nu li se par multămitor pudrate. Se uită cu coada ochiului, în profil, dinspre dreapta, dinspre stânga. Inchid geanta. Apoi o deschid îndată și iarăși se uită atent și grăbit, în același timp. Trag de lângă pușor un bastonaș de roș și-și rectifică linia buzelor c'o artă pentru care nu pot avea decât cuvinte de laudă.

Intr'adevăr, astăzi numai femeile mai stau în tradiția adevăratei arte a bunilor zugravi de odinioară. Pentru ele roșu=i roș, albu=i alb și negru=i negru, — și aceste valori sunt întrebuintate la ochi, la obraz sau la buze, ca să facă mai frumos ceace=i numai frumos, să producă iluzie, deci artă.

Bărbații de multă vreme au rătăcit calea. Vorbesc de pictori — căci ceilalți o cunosc. Pictorii de multă vreme au părăsit desemnul și culoarea și se străduiesc să adune în expozițiile lor pânze, pe care le umplu de cuburi strâmbe și mutre urâte. Totdeauna m'am întreat unde găsec pictorii aceștia asemenea modele. Pe urmă am înțeles că ei vreau să ne zugrăvească pe noi, pe mine sau pe dum-neată; și neputându-ne zugrăvi așa ca să semănăm, preferă să ne transforme într'un fel de monștri, înecați în sosuri cărămizii și violacee. Astea se numesc capete de expresie. Mai sunt și alte maniere. Ele dovedesc că artiștii străvechi din peșteri, care ne-au lăsat pe oase ori ardezie liniile unui zeu sau ale unui mamut, au rămas neîntrecuți. Însfârșit bărbații pierzând secretul talentului și neisbutind să facă de-cât lucruri urâte — vorbesc de pictori — numai femeile au rămas în tradiția artei bune, exercitându-o pe propria lor piele.

Aceste tinere doctorițe și simpatice artiste au fost angajate de serviciul sanitar al unui municipiu, pentru combaterea epidemiei de scarlatină. Muncă se vede nu chiar așa de trdnică, deoarece tinerele învățăcele ale lui Esculap se întâlneau totdeauna vesele și bine dis-puse și-și exercitau foarte des arta, deschizând și închizând geanta. Bănuiesc — dar sunt gata să retractez — că onorariile angajamen-tului municipal erau în mare măsură transformate în arta ireproșabilă a simpaticeilor lor obrazuri. Bănuiala mea are un femeiu, care e și cheia acestei mici anecdote.

Zvonuri umblau de câteva zile printre luptătoarele contra moli-meii. Adunate într'o dimineață la o mică conferință, spre a primi instrucții nouă, — așteptau cu mare nerăbdare pe doamna doctor P. Cum intră în sală mult așteptata, fu înconjurată de tinerele doctorițe și supusă la douăzeci de întrebări, care nu erau decât o singură întrebare:

- Cum merge scarlatina?
- Merge bine.

- Cum bine?
 - Bine. E'n scădere.
 - Vai! Cum se poate! Ce ne facem noi atunci!
- Iată care poate fi pricina unei crize artistice.

S'a produs o mare revoluție literară

Să nu credeți însă că dacă stăm așa de bine din anume punct de vedere al picturii, ca ș'al artei dramatice, stăm cumva rău cu literatura. Ferească Dumnezeu! Literatura nu-i nici ea deloc în coborâre, orice-ar zice unele spirite greoaie, arhaice și întârziate. Metodele ei s'au ușurat așa de simțitor încât — conform fizicii și logicii — nu poate cădea; ci dinpotrivă.

Cine spunea că acest nobil meșteșug cere sforțare, aplicație îndelungă și răbdare? Flaubert lucra ani și ani la romanele lui; Caragiale și Vlăhuță țineau pe pupitru bucățile lor pentru un cuvânt ori o întorsătură de frază. Boileau, pe care-l recitam în liceu, ne dădea un precept teribil în chestie de vers:

Polissez-le sans cesse et le repolissez!

Ași! acestea sunt metode învechite, anterioare mării revoluții, — mării revoluții literare. Căci s'a produs ș'o mare revoluție literară.

Înainte vreme, un scriitor, ca să fie scriitor, trebuie să învețe serios gramatică, ortografie și punctuație. Dacă pe lângă asta mai avea și talent, nu era rău.

În vremurile de față, chestia din urmă, a talentului, rămâne în suspensie. Complectă libertate. Fiecare după cum pofteste; să aibă, ori să n'aibă talent. Mai hotărît e cu celelalte chestii învechite: gramatică, punctuație, prosodie, etc. Hotărît și simplu: au fost, dar astăzi nu numai e nevoie de ele.

Această mare descoperire se zice că se datorește în mare parte unui compatriot al nostru, Tristan Tzara, care s'a dus cu ea la Paris, a brevetat-o ș'a avut un succes teribil. După el au venit Ardré Breton și alții, franțuji, nemți și americani, care au perfecționat metodele și au aprofundat descoperirea și revoluția.

Deci cel care vrea să devie poet află dela început că n'are nevoie să știe a face versuri. Ritmul și rima nu mai există. Era nevoie de ele altădată — pentru motive de mnemotehnică; dar astăzi, când avem hârtie și artă tipografică, trebuie să lepădăm naivitățile trecutului.

Dar mai este ceva, tot așa de important. Nu e nevoie de gramatică, cu atât mai puțin de ortografie și punctuație. Nu numai că nu e nevoie de gramatică, mai ales de așa zisa sintaxă, — dar cu cât ne pătrundem mai bine de acest adevăr, în aceeași măsură trebuie să ne silim a sfărma robia calapoadelor și a rânduelilor logice.

Poetul, dacă-i poet, apoi trebuie să înțeleagă că trebuie să fie liber să facă poezie. Cea mai mică atingere și piedică adusă liberului

avânt trebuie înlăturată. Forme și rânduicli gramaticale, n'au ce căuta în această disciplină nouă poetică. Ce zic disciplină? Nu-i nicio disciplină, nu trebuie să fie nicio disciplină; fiecare face cum îl povătuiește un geniu interior.

Freud — aducând în timpurile din urmă o cunoscută și răsunătoare contribuție în psihologie — a dat o lămurire deplină acestor tineri revoluționari. Puterile subconștientului așa de bine ascunse în om, așa de puternice și de prezente totuși, sunt singura și adevărata sursă de poezie. Inteligența și rațiunea n'au ce căuta acolo unde forța aceastei misterioase are rol întreg. Natural este să le izgonim și să lăsăm subconștientului, care e stăpân adevărat și firesc al sufletului nostru, dreptul să se producă fără piedeci și restricții.

Așa încât poezia devine un lucru simplu. Spui ori scrii ce-ți trece prin minte, — așa, la întâmplare. Aceasta e exteriorizarea *celui-lalt*, care reprezintă adevărul și este în noi.

Ar fi bine ca lucrurile acestea să fie numai spuse, în cafelele și cenacluri. Ciudat este că sunt scrise.

Admițând că ele sunt singura poezie care poate exista, — nu rezultă de nicăieri că ele trebuie să ne fie împărtășite nouă.

Întâiu, aceste poezii sunt o afacere cu totul personală. După aceea, cuvintele și rânduirea lor sintactică, pentru noi ceștialți, au un scop practic: să facă pe oameni să se înțeleagă între ei. Dacă acest scop practic dispare, atunci și tipărirea și răspândirea, aceste resturi de prejudecată, nu mai au noimă.

De când eram copii, învățam producții în acest gen, — trebuie să recunosc însă că pentru unele scopuri practice.

Una mara
Două para
Trei ruga
Picioruga
Solomon
Socoton
Ciughilița
Podoghița
Gheorghies
Dela Ieș
Dorobant
Clanț.

Sunt în această producție resturi barbare de ritm și rimă. Totuși este o înrudire între această operă, după cât se vede foarte importantă, și poezia modernă.

Cineva susținea că asemenea poezii fără sens, fără ritm și fără rimă, pot să fie produse și în chip mecanic, copiind pe fișe vorbe din dicționar, amestecându-le într'o căciulă și punând pe cineva să le

tragă la întâmplare. Pe urmă le juxtapii în rânduri mai lungi sau mai scurte, după fantazia momentului, și ai dadaism, primitivism, expresionism, etc.

Dar asta nu-i adevărat, nu poate fi adevărat! Căciula și fișele te pomenești că-ți dau ceva totuși gramatical și întrucâtva logic — ca unele din telegramele pe care le primesc prin comună, telefonate dela oficiul orașului. Totul este ca opera să fie liberă, cu totul liberă, ceea ce nu poate face decât poetul, supunându-se unei inspirații naturale, după metoda lui Freud, Tristan Tzara, André Breton și alții.

În sfârșit, unii bănuiesc — deși nu sunt siguri — că simpaticul nostru compatriot la Paris, cași simpaticii noștri compatrioți aici, au înlăturat piedicile vechilor discipline numai din pricină că le sunt o piedică reală. Disprețuiesc sintaxa franceză și română, din pricină că nu prea știu franțuzește și românește.

Dar asta nu-i adevărat.

Adaos

Acești novatori ne disprețuiesc nespun. Și pe noi rămășițele literaturii tradiționale, adică scrisă ca să fie pricepută, și pe cei dinaintea noastră, dela începutul veurilor până astăzi, maiștrii noștri pe care ne-am deprins a-i admira.

Pentru novatori, literatura începe dela dânsii. Spun asta și privesc în juru-le c'un zâmbet de superioritate și de milă.

Noi ceilalți, fiind proști prin definiție, nu putem pricepe asemenea minune, ș'asemenea distrugere în bloc. Și pentru că printre novatori se găsesc și băeți buni, consimt să ne deie oarecare deslușiri, ei nouă.

Înțelegând întrucâtva, căci sunt deosebit de ageri, că pentru unii dintre noi și ei sunt în ipostază de neexistență, caută înfăiu să se facă logic acceptați.

Admitem, mă rog (suntem întrebați) — admitem pe un Baudelaire, pe un Verlaine, pe un Mallarmé? Cum nu? răspundem noi, — admitem.

Li admiteți și totuși, când au apărut, erau neînțeleși și batjocoriți.

Se poate să fi fost neînțeleși; ieșeau cu totul de pe drumurile hătute și din normal. Ei însă n'au susținut că literatura veurilor de până acuma e inexistentă.

Asta-i altceva, ni se răspunde, și cu drept cuvânt. Asta-i altceva. Principalul e că admiteți că asemenea scriitori — anormali — au avut geniu. Trebuie să-i admiteți și pe cei de astăzi, deși sunt anormali și nu vă convin ori nu-i pricepeți.

Hm! Iată într'adevăr logică.

Nu înțeleg nici eu de ce, în principiu, n'am admite pe scriitorii aceia care, din motive de psihopatie, sunt cu totul altfel decât artiștii de rând. Dar iarăși nu înțeleg de ce acești anormali, de eri până azi, apar în număr așa de impozant. Anormalii sunt excepții prin defi-

niție; totuși poezia nouă e servită de o legiune numeroasă. E destul să-ți vie așa, un capriciu, ș'ai devenit anormal. După cât știu eu, un poet e ceva unic chiar când vorbește ca să fie înțeles. Aceștia de azi sunt toți la fel, după o rețetă. Deci nu-i anormalitate, ci epidemie.

Dacă simulanții demenți sunt și ei nebuni adevărați, atunci am găsit un răspuns întrebării. Cel puțin în ceea ce privește simularea. E cu neputință, numai, să se simuleze talentul.

Se pare deci, că e mai mult o chestia de modă, care e și ea epidemică. Avem de-aface cu niște tipuri mai mult sau mai puțin feminine.

Cu vârsta, boala se vindecă.

Gheorghies

Dela Ieș

Dorobanț

Clanț!

MIHAIL SADOVEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Restaurarea în Hristos

Mesia, cel făgăduit și înainte vestit de proroci... Mântuitorul... Rescumpărătorul... Numit Isus de către Arhanghel, înainte de a fi conceput... Născut din Fecioara Maria în Betlehemul Iudeii, în ieslea vitelor... Cel care a trecut prin lume învățând și făcând bine oamenilor, coborînd cele peste fire în cele firești, înălțînd naturalul la supranatural, răstignit de lumea pe care voia s'o ajute la desăvârșirea vieții celei interioare, celei vecinice... Isus Hristos, puntea unică dintre Dumnezeu și om, dintre cer și pămînt, dintre veșnic și trecător, dintre desnădejde și speranță, dintre singurătatea ucigătoare și înghețată a ateului, și simțul de comunitate, de continuu contact, cald, răscolitor de viață, cu Părintele, al credinciosului... Isus Hristos, pentru care au murit apostolii și întregul șir al martirilor creștinismului, pe care l-au slăvit, în versuri și proză arzătoare de iubire, părinții întâielor veacuri; pentru cinstirea căruia s'au ridicat minunile arhitectonice ale douăzeci de secole și a reinviat întregul meșteșug artistic ca și gândirea cea mai bună a celor vechi... *...Isus Hristos*, — împlântat de două milenii în inima lumii, stîncă de înălțare pentru unii, piedecă de prăbușire pentru alții. Numele ce i s'a dat mai presus de orice nume, — *în-cepe să fie pomenit și în viața românească*.

Nu în viața românească a satelor, unde n'a fost uitat niciodată. Constituind motiv de inspirație populară, cântat în cele mai vechi produse poetice, în colinde, prinse în zăbranicul legendelor păgâne neuitate încă, — El a fost în cursul veacurilor temei de credință și nădejde, de tărie morală a neamului celor ce credeau în nemurire, în mîntuirea de dincolo, în răsplata pe care n'o avuseră nici odată pe pămînt.

Nici în scrisul românesc al întâilor noștri cărturari, despre cari știm că=și începeau munca în semnul troiței. Ci numele în jurul căruia se va da, până la capătul veacurilor, lupta cea mare între bine și rău, între spirit și materie, între animalism și umanizare, începe să fie pomenit în publicistica românească, ce cade sub ochii păturii noastre intelectuale, a păturii culte, pentru care, până bine de curînd, Isus Hristos era un mit.

Venim târziu în urma altor neamuri. Cărturarii altor popoare n'au lăsat să treacă un veac, — chiar cele mai grele de materialism și necredință, — fără un imn, fără un studiu, fără o cercetare asupra lui Hristos, fără o încercare de-a-l pune, ferment de viață, în mijlocul nației lor. Mari artiști au mlădiat limba în forme nouă pentru a sta de vorbă cu Hristos, și nu arare au vorbit cu El tot așa de intim, tot așa de sincer ca și sfinții Părinți, sau ca și Psalmistul care se ruga ceriului și norilor:

„Rourați ceriurilor de-asupra, și, norilor, plouați peste Cel drept“.

Numai noi am rămas, cu puține excepții, la limba lui Dositei în lauda Celui prea înalt...

Multă vreme la noi noțiunile de natural și supranatural s'au confundat cu cele de rațional și irațional. Dacă supranaturalul ar fi sinonim cu iraționalul, desigur că ar fi o pierdere de vreme să vorbești despre Isus Hristos... Azi se pare că unii încep să facă și la noi deosebirea, și sunt oameni cari, subț iscălitură, nu se rușinează de-a scrie despre Mântuitorul ca despre o realitate, nu ca despre un mit.

* * *

Cine nu s'ar bucura când semnele ce se arată ar fi adevărate? Când ar desvălui reale trebuințe și aspirații sufletești? Când s'ar vorbi și la noi cu sinceritate despre necesitatea restaurării în Hristos a gândirii, a concepției de viață, a eticei, a organizării sociale și culturale, ba chiar a celei politice, am avea teme puternic să credem că intelectualul român a ajuns la înfrângerea intelectualului străin; că nu mai vede posibilă o continuă ascensiune spre desăvârșirea vieții cu propriile puteri omenești; că însetează după cele aduse în lume de Mântuitorul; că naturalul, îngenunchiat de marile eforturi spre bine, între-zărește ajutorul supranaturalului, se apropie de el cu smerenie.

Noua preocupare a unor intelectuali români am dori-o din tot sufletul, sinceră, — pentru că numai așa poate fi reală, și ne putem aștepta la rezultate bune.

Dar cum la noi, nu de mult, s'a răspândit între intelectuali concepția materială asupra vieții, nu atât din proprie gândire, îndoială și frământare, cât mai mult ca o molipsire, ca postulatul unei mode, avem motive să ne întrebăm dacă nu se repetă azi fenomenul în sens invers, subț asaltul valului de misticism care a cuprins, după război, o parte a gândirii și simțirii apusene?

Și știm că nu există ceva mai ridicol, mai lamentabil, mai primejdios, decât maimuțărirea unor idei și sentimente, cari nu au nicio atingere cu viața ta intimă, cu necesitățile acestei vieți.

* * *

În adevăr și sinceritate simțești nevoia restaurării în Isus Hristos, nevoia ajutorului supranatural, când ai făcut din partea ta, punând la bătaie toate forțele tale bune, tot ce ți-a stat în putere, pentru biruința calităților naturale celor bune asupra celor rele. Marele strigăt către cer, pentru a fi sincer, presupune lupta disperată dusă cu pământul,

cu cele pământești ale omului. *Creștinul* nu ieșe pe teren decât când omul a ajuns la epuizarea forțelor sale în marea luptă dintre bine și rău, dintre spirit și materie.

Creștinul sincer nu poate fi altoit decât pe un om sincer. Creștinul întreg urmează omului întreg. Înțelegem subț om sincer și întreg pe acela care și-a păstrat neviciate toate cele firești ale sale, dela trup până la intelect, simțire, sentiment și voință, și le-a cerut tuturor maximul de efort, în lumina conștiinții naturale pentru realizarea binelui.

Creștinismul nu poate fi sădit real și statornic, decât în sufletul omenesc natural sănătos. Nu e o doctrină care să-și implante rădăcinile în vânt; nu e o închipuire care ar avea simpla menire de a fructifica fantezia. Nu e o himeră pentru elanuri mistice. Creștinismul e o realitate și poate fi cerută numai de o altă realitate, dupăcum nici nu poate fi plantat decât într'o realitate existentă. El e vieață și acțiune, și e nevoie să fi dorit de-o altă viață și acțiune, cari, singure, cad în lupta pentru desăvârșire.

Pretutindena unde omul nu s'a nizuit, în lumina minții sale naturale, în îndemnurile cunoștinții și a tuturor celor firești ale sale, să rămână întreg și sănătos, să lupte cu puterile lui firești pentru triumful părții bune din el, — creștinismul n'a avut ce căuta, dacă a fost cerut, dorința a fost mincinoasă, iar Hristos chiar propovăduit, nu a fost primit.

Pentru a înseta sincer după creștinism, pentru a vesti din convingere necesitatea restaurării în Isus Hristos, e nevoie să fie omul care punându-și toate resursele sale naturale în luptă aprigă și constantă, a ajuns la convingerea că, în vieață, pentru conținua ascensiune, pentru tot mai multe umanizare, e nevoie de ajutorul Dumnezeuului, de ajutorul peste fire.

Cine dorește să urce scara creștinismului, a perfecțiunii creștine, e nevoie să fi urcat, până în vârf, scara desăvârșirii pur umane. A fi creștin e, desigur, mai mult decât a fi om. Dar creștin nu poți fi înainte de-a fi om adevărat, om întreg, sănătos, așa cum ai ieșit din mâinile Ziditorului.

* * *

Astfel pentru a ne convinge de temeiul și sinceritatea bunei vestiri care începe și la noi, vorbindu-ne de necesitatea restaurării în Hristos a concepției de viață, a eticei, a reorganizării sociale, a culturii, e nevoie să ne întrebăm la fie care pas:

— În vieața individuală și colectivă a păturii noastre culte s'au păstrat necorupte toate cele firești ale omului? Omul fireesc, cum a ieșit din mâinile naturii? Și, a lucrat el cu toate aceste forțe sănătoase până la epuizare, până la convingerea că, pentru biruința binelui, e nevoie și de un ajutor mai mare decât puterile lui?

Dacă nu vom afla această integritate și această luptă, ne putem clătina în sinceritatea noii vestiri, ca și în realitatea acțiunii care ar începe.

Cei ce cunosc viața individuală și colectivă a păturii noastre culte sunt aproape unanimi în a recunoaște că aici e nevoie mai întâi de o restaurare în cele firești ale omului, și numai pe urmă poate începe o restaurare în Hristos, că am ajuns, ca etică, la un așa grad de corupție a celor naturale, încât, la noi trebuie întâi născut *omul adevărat*, pentru a putea avea pe creștinul adevărat.

Și, dau o explicație sumară dar care nu poate fi răsturnată. Românul cult este indiferent față de existența lui Dumnezeu, a sufletului, a nemuririi; este neascultător de glasul conștiinții firești, care-i arată binele și răul.

Aceste amândouă sunt calități firești ale sufletului omenesc, care se naște cu legea morală scrisă în el ca și cu posibilitatea cunoașterii lui Dumnezeu.

Pentru românul cult, decalogul, care e o lege etică naturală e neexistent.

Omul natural, sănătos și întreg, e răsturnat. El trebuie repus în picioare, pentru a putea altoi în el creștinismul.

Dacă majoritatea intelectualilor noștri nu prețuiesc întru nimic cele firești ale omului, dacă înșală, fură, strică temelii căsătoriei, nu respectează legea, asupresc pe cei mici, n'au simțul răspunderii și nu înțeleg sancțiunile, — atunci cum s'ar putea explica dorința de-a se avânta în creștinism, care cere mai mult decât respectarea legii firești?

Dacă sunt indiferenți, nici atești nici tești, cum ar putea însefa de Hristos? Dacă, fără muștrări de gând, calci decalogul, cum vor râvni la umilință, la iubirea de aproapele, la spovedire, la mortificare, la paza gândului de la rău și, cu un cuvânt, la toate cele ce sunt esențiale creștinismului?

Toate ramurile culturii și ale educației noastre, întreaga viață de familie, socială și publică, trebuie să nizuiească a ridica din corupția etică actuală pe omul cel firesc, pe omul natural sănătos. Ajutor va da ori când bucurios și Biserica. Dar ea nu poate încreștina pe omul care rămâne de bună voie depărtat de cele firești ale sale; pe coruptul pe care societatea și statul îl proteje. Nici Hristos, nici Apostolii n'au putut încreștina pe aceia cari n'au voit și nu s'au nizuit să fie mai întâi oameni adevărați, așa cum au ieșit din mâinile naturii.

N'au putut, pentru că astfel de oameni nu vor să asculte cuvântul. Pentru a râvni la demnitatea de creștin, trebuie întâi să râvnești la aceea de om.

Și când vom vedea că pe întreg cuprinsul Țării se râvnește la demnitatea de om, abjurând o lume întreagă corupția și demoralizarea celor din lăuntru ale noastre, vom putea spune că a sosit vremea sămănătorului creștin și pentru această ramură a nației noastre, că însăși ea însetoșează cu sinceritate după Isus Hristos.

Restaurarea în Hristos va veni cu certitudine după refacerea demnității omenești, pur naturale, palmuită azi pe toate fețele, în nepăsarea generală, ba chiar în aplauzele multora.

I. AGĂRBICEANU

Maramureșul

— O icoană a destrămării noastre etnice —

Rânduri pentru studențime

În directă legătură cu agitațiile studențești, dacă ar fi să ne gândim — firește, în mod teoretic și prin imposibilitate — la violențe traduse în fapte, apoi întreaga suflare românească, conștientă de su-premele-i îndatoriri naționale, ar trebui să-și schimbe total frontul apărării și atacurilor sale: obiectivul unor asemenea violențe — fie ele oricât de crâncene în varietatea lor — ar urma să-l formeze acele hidoase scorpui de *români* cari contribuie sau patronază la năruirea țării și neamului românesc. Minoritarilor noștri — oricare ar fi naționalitatea și religia lor — ar fi mult mai bine ca să li se aplice principal, ba chiar efectiv, dictonul *vivant, crescant, floeant* (=să trăiească, să crească, să înflorească). Fiindcă, oricâte și sub orice formă s'ar produce nemernicele uneltiri ale lor pentru subminarea existenței noastre etnice, totuși ele s'ar vedea cu desăvârșire neputincioase atunci când din ogorul poporului român ar dispărea toate bălăriile și întregul putregaiu al organizației și administrației noastre naționale. Agitându-ne în contra cutărei minorități, noi nu facem altceva decât zgândărim un cuib de insecte parazitare, cari astfel se văd prilejuite de a-și întări și mai bine adăposturile lor și în același timp de a-și iradia larvele lor de râie colonizatoare și în alte puncte ale corpului nostru etnic. Din contra: măcar immobilizând repede, radical și pașnic cada-verica pleavă conducătoare sau administratoare a ființei noastre etnice, vom vedea că se pune o primă bază a existenței românești. A bătut și bântue încă cu furie un viseol groaznic, din cauza căruia — după un proverb macedo-român — „munții s'au scoborit, ridicându-se în schimb toate gunoaiele de jos“. Ca atare, obiectivul tuturor preocupărilor noastre trebuie să fie vânturarea acestor „gunoaie“ din viața neamului și țării noastre, căci ele, în primul rând, sunt acelea cari duc de răpă statul.

Drept ilustrare, că într'adevăr țara alunecă spre prăpastie sub o astfel de cârmuire, voi încerca să relev starea extrem de îngrijoră-

toare a unuia dintre cele mai reprezentative ținuturi românești, anume a *Maramureșului*,

Omenește simțind și cugetând, e firesc lucru ca față de un urmaș al unci mari personalități aducătoare de bine să ne arătăm toată simpatia, bă chiar să și ne interesăm de soarta lui; iar dacă ar fi și cazul ca acest urmaș să fie bun și necesar, atunci grija noastră față de un asemenea urmaș ar trebui să se identifice cu cea pe care o avem față de noi înșine.

Maramureșul e țara lui *Drăgúș-vodă*, descălecătorul Moldovei; deci, e un ținut istoric, față de care suntem datori cu toată venerațiunea noastră. Maramureșul e țara primelor și celor mai importante documente culturale istorico-filologice. Maramureșul e ținutul aș putea zice cel mai interesant, sau tot așa de interesant ca și cel al pădurilor din Hunedoara de pildă, din punct de vedere etnografic și folcloric. Maramureșul e o regiune care, sub raportul geografic, ne desfășură frumuseți ce, în cazul cel mai rău, nu ne-ar putea lăsa nici o clipă sufletul stăpânit de indiferentism, de nesimțire: urcă-se cineva pe muntele *Tătaru* la izvoarele *Marei*; parcurgă apoi creasta fermecătoare a munților *Copilașul-Budescul*, ca de aci să coboare prin valea *Botizul* în cea a *Vaserului*, în susul căreia se găsește locuința de vânătoare regală; oprească-se cineva pe vârful *Prislopului*, pentru ca apoi, ajungând pe amestecarea *Piatra-albă* cea plină cu floarea reginei, să coboare într'un adevărat colț de raiu, care e lângă *Gura-fântânei* și unde se găsește o minunată apă minerală; viziteze înaltul legendarului *Gutâi*, sau ostenească-se să se urce pe *Pietrosul* (2305 m.) cel plin cu capre negre, cocoși sălbatici etc. etc. — și atunci se va putea convinge că numai un român împietrit la suflet, sau unul plămădit din tot ce viața omenească are mai murdăr, ar putea să asiste nepăsător la prăbușirea acestui ținut.

Dar, nu numai atât. Maramureșul e unul din puținele ținuturi românești mai ferite de pustiirile etnice ale civilizației, unde mai vedem ca într'o oglindă vechile calități ale sufletului străbunilor noștri. La toate acestea mai relevăm și faptul că acest județ, care e graniță cu Cehoslovacia și Polonia, e și el *fară românească*.

Iată, așa dar, atâtea considerațiuni care trebuie să ne impună alte sentimente, alte gânduri, alte atitudini, alte fapte față de acest crosit Maramureș. Și totuși, nimic aproape din toate acestea nu vedem manifestându-se. Din contra. Viul românesc pulsează cu simptomele unui preliudiu de agonie. Cei care, grație vântului turbat „s'au ridicat în locul munților" n'au parcă nimic sfânt în sufletul lor când sint în joc meschinele lor preocupări personale sau colective. Terfelesc și spurcă tot ce e românesc atunci când e vorba să-l găsească drept piedică în calea năravurilor lor.

Să ne lămurim.

Maramureșul a avut parte în majoritatea cazurilor de conducători, care erau ori totalmente străini de țesutul său sufletesc și ca atare nepăsători la durerile sale înăbușite, ori localnici înstreinați și nemerici. Cătreere cineva satele acestui județ și cred că și astăzi va găsi

suficiente specimene, bunăoară de notari sau secretari, cari constituie adevărate năpăste pentru populație, mai ales că din când în când apar în aceste funcții și streini, cum ar fi evreii. Va vedea cum atari monștri tolerează bunăoară clandestine localuri de băuturi spirtoase, care duc la o grabnică și gravă destrămare a sufletului și fizicului românesc. Sunt sate care au zeci de cârciumi, în care se vând băuturi otrăvitoare. Am cunoscut chiar două cazuri (unul în satul *Ieud* și altul în *Coștini*) de orbire totală: din cauza unor rachiuri de speculă criminală, cei doi inși și-au pierdut vederea. Și când știm că toate aceste cârciumi sunt în mâinile evreilor!...

Dar, peștele dela cap se 'mpute. De vreme ce — ca să relev un singur exemplu — o parte din vagoanele bunăoară cu alimente destinate acestui județ, odată ajunse într'un punct oarecare, luau o destinație cu totul străină, trecând chiar granița; de vreme ce în sufletul populației s'a înrădăcinat convingerea că orice *Șulām* care nu capătă dreptate la autoritățile județene se întoarce cu și mare câștig de cauză chiar dela ministerele Bucureștilor, unde s'a dus cu câțiva arginți; de vreme ce, în uluiala haotică a sufletului și minții sale, maramureșeanul nu știe dacă trebuie să vadă apărători sau șarlatani criminali în cei care, printr'o cinică formalitate de votare, i se impun ca reprezentanți ai săi în forurile diriguitoare: — atunci, e înspăimântător, dar din cale afară de firesc lucru ca și din sânul populației maramureșene să apară pescuitori în apă turbure, cari să, desorienteze până în cele mai mici fibre întregul ei suflet.

Acum câțiva ani cutreeram pentru a nu știu câtă oară satele din valea *Marei*. În mirarea lor blajină, care se vedea impregnată de înăbușitul lor amar de viață, mă întrebau sătenii: „domnișorule, apoi dacă ești dela București, de bună samă că-l cunoști pe domnu deputat al nostru. Oare, ce-a hi cu el, că n'o mai venit să ne vadă de când s'o ales pă satele noastre. O doară grăia în batgiocură atunci când ne cerea voturile noastre? Apoi dacă o hi așa, apoi nu e bine de Rumânia-Mare“.

Ceva mai târziu, într'o vacanță de Paști, treceam pe jos peste dealurile ninse dintre *Glod* și *Botiza*. Mă opresc o clipă deasupra satului *Poieni*. Un bătrân pletos, în ochii căruia se oglindea înțelepciunea pașnică și răbdurie a neamului românesc, mă întrebă într'un târziu: „d'apoi amu am ales și noi un alt diputat, unu finăr, fecior ca de sama dumi-tale, grăsun și alb la față, cu ochi mierii. Tare bine o grăit atunci când s'o ales. Da de-atuncinea n'o mai venit să ne vadă că cum trăim. Că tare rău o ducem. D'apoi a da bunu Dumnezău și om avea și noi parte de oameni mai buni, că noi tăt am dzis că amu, dac'o venit România, a hi bine de noi. Că vedz, domnișorule, s'o dus unu de la noi, de aci de pe valea Izăi, la domnu diputat la București, acasă, și nu l-o primit. Tăt o dzis slugile acolo că nu-i acasă, că să vină după amiadzadz, că să vină mâne. Și tăt o stat la poarta căsii sale, da'n zădar. Apoi, nu-i batgiocură ce fac domnarii cu noi?“

Aşa e că sunt din cale afară de măhnitoare, de copleşitoare-
asemenea cazuri?

Dar, aşa ceva s'a petrecut cu reprezentanţii ne-maramureşeni. Credeţi că pe aceştia i-au contra-carat cu plin cei localnici? Eu unul n'aş putea-o crede. Exceptând câţiva, restul s'a arătat tot aşa de vitreg, ignorând fie dintr'o stupidă concepţie socială, fie din murdare preocupări politico-materiale nevoile urgente şi grave ale populaţiei băştinaşe.

Şi atunci, când această populaţie s'a convins că însuşi „ministeriul“ îşi bate joc de tot ce-i aparţine şi că toate lipitorile perciunate sfidează ostentativ şi afirmat tot ce e românesc, era firesc ca maramureşeanul să înceapă a cădea în mreţile celui mai periculos element eterogen din Ţara românească, anume în ghiarele *jidzilor*. Ca şi corbii prădalnici ce se năruie pe hoituri, tot aşa şi jidovii de peste hotarul nordic al Ţării noastre s'au năpustit asupra satelor maramureşene, sugându-le prin cele mai odioase şi mai grozave mijloace toată vлага, tot viul ce mai poate exista în poporul maramureşean. E o tragedie social-naţională şi economică ceea ce se petrece în acest colţ de ţară. Maramureşeanul, văzând că nu mai are în cotro şi că orice gând mai năstruşnic l-ar vedea mort înainte de a miji, ca şi în noaptea de 19 Ianuar 1919 când a vrut să izgonească pe toţi ovreii pe cari îi şi pornise pe drum, a început să se resemneze, „trăind îndurare ca'n elementul său“. „Ciuntă-mi-să dzilele, aşteptându-mi binele“ îmi spunea o bătrână din satul *Moisei*, îngrozită de apucăturile de zbirii ale autorităţilor localnice.

Cu timpul însă, durerea, cu un întreg cortegiu de alţi factori nimicitori, împietreşte sufletul — ceea ce, de câţiva ani de zile, ne face să asistăm la ceva şi mai înspăimântător.

Fără a ne mai gândi să relevăm scene privitoare la sărăcirea populaţiei, la sugrumarea social-economică a satelor, la teribilul flagel al feluritelor boale ce bântue în întregul ţinut etc; voi aminti ceva care egalează în dezastru sufletesc ceea ce poate aduce o boală cumplită pentru un organism. Fete maramureşence, vârstare tinere, pentru agonisirea existenţei, devin slugi pe la casele ovreşti. Noul mediu de viaţă la care se înhamă le determină să înveţe şi *idişul*. În atari condiţii de trai şi după ce îşi însuşesc şi jargonul nu e nevoie să pozezi prea multă cultură sau ştiinţă etno-psihologică pentru ca să-ţi dai seama că acele vârstare de români sunt ca şi pierdute pentru neamul nostru şi că — ceea ce e şi mai grav — pierderea lor e un real şi îngrijorător preludiu de înstrăinare psiho-etnică a populaţiei româneşti. Zi şi noapte picură pe nesimţite în sufletul lor din veninul circumcisiilor. Cu timpul, sufletul unui vremuit de amaruri se obişnuieşte şi cu venin, de felul acesta. Şi e cumplit, grozav de cumplit!

Atât însă, parcă n'ar fi prea zguduitoare. Aceste fragede vârstare, ispitite de tot ce e inerent vârstei lor, se văd căzute în cursele parcă intenţionat întinse de aceşti destrăpători de ţesut etnic românesc. În felul acesta asistăm în faţa unor cazuri ce devin din ce în ce mai numeroase: odată cu sufletul, e pângărită şi locuinţa lui. Ceva mai

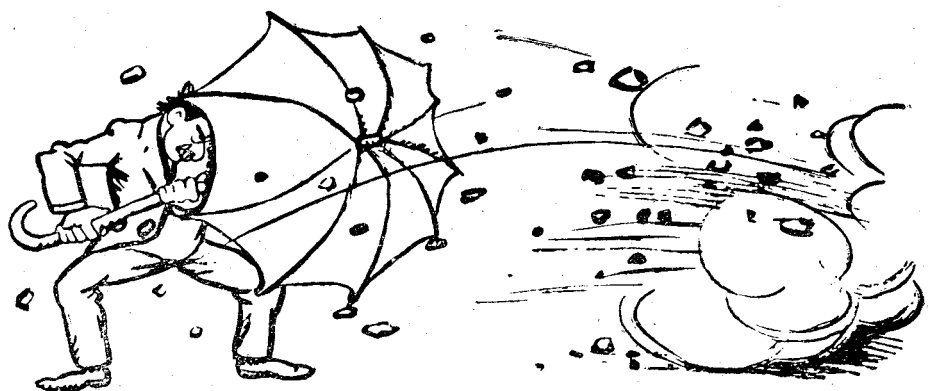
mulf: cazuri în cari aceste vlăstare devin mame de ființe...hibride sub raportul originii etnice și al religiei.

Iată starca de lucruri în care se zbate Maramureșul descălecătorului Drăgúș-vodă. Și vina acestui cumplit iad nu trebuie căutată în rândurile alogenilor localnici. Ea e în întregime a noastră. Și, atâta timp cât noi nu vom putea să alungăm din organismul conducător al Țării noastre acele val-vârtejuri de „stârpituri-gunoiate ridicate de vânturi în locul munților aplecați“, cari cangrenează înspăimântător întreaga viață națională; cât timp nu ne vom convinge și zgudui noi înșine de rănilor sângerânde ale poporului prin nemijlocite și grabnice cercetări *de visu*: zadarnice și dăunătoare ne vor fi agitațiile — parade în contra minoritarilor. Când corpul și sufletul nostru ne-ar fi plin de sănătate viguroasă, toate viesparele minoritare s'ar băga singure în gaură de șarpe, chiar dacă noi le-am îmbia să roiască la lumina soarelui.

Dar, pentru o astfel de purificare și însănătoșire cu adevărat regeneratoare se cer în primul rând caractere desăvârșite. Să sperăm că nu vor întârzia să apară. Contrar, nu va trece mult să începem a auzi grozavele cuvinte pe cari Sallustius ni le-ar spune din mormântul său: „*Terram venalem et mature perituram si emptorem invenerit!*“

TACHE PAPAHAGI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un minut de doliu

Faptele de mai jos le-am spicuit din ziarul *Adevărul*, ale cărui sentimente de simpatie pentru eroii pilduirei noastre sunt îndestul de cunoscute până și celui mai naiv dintre cititorii anumitei prese. În tâmplarea, prin urmare, o luăm din alți cronicari. Numai comentariile sunt ale noastre, și un mic adaos.

Deunăzi, s'a ținut la București, în sala Tomis, o întrunire a partidului național-țărănist. Publicul, ca de obicei, a răspuns în număr destul de mare, așa cum îi stă bine să facă, ori de câte ori oratori de talia d-lui Pompiliu Ionițescu sunt înscriși să vorbească despre libertate și democrație. Președintele al adunării a fost ales, prin aclamații, de d. dr. Rapaport, un distins fruntaș al partidului, care, într'o românească foarte corectă, a arătat motivele convocării. În felul acesta am aflat și noi, că trei membri ai partidului național-țărănist, consilieri comunali în culoarea de Negru, au demisionat din această calitate, găsindu-se în dezacord cu actuala conducere a Primăriei, care e, se înțelege, liberală.

Până acum, mărturisim drept, nimic interesant. Dar iată, că s'a sculat, deodată, d. Osias Melic, un alt fruntaș al partidului, care, în mijlocul emoționatei aprobări a celor de față, a propus, ca discursurile să se suspende timp de un minut, în semn de doliu pentru devastările dela Cluj și Oradea.

În semn de doliu? După știința noastră, n'a fost nicio victimă omenească cu prilejul manifestațiilor din cele două orașe ardelen... Dar, în sfârșit, să nu turburăm minutul de profundă reculegere a partidului național-țărănist din sala Tomis. Culoarea de Negru, e adevărat, a fost strâns legată, totdeauna, de ceremoniile funerare...

* * *

Să profităm însă de acest răgaz, pe care nu voim să-l deranjăm (deocamdată) și să ne întoarcem cu câți-va ani în urmă. Ne aducem aminte de ceremonia, cel puțin tot atât de pioasă, a înmormântării Soldatului Necunoscut, sub lăspede din Parcul Carol. Nu știm, câți dintre noi s'au dus vreodată să vadă cum arde flacăra recunoștinței pe mormântul unde a fost închis simbolul jertfei fără nume, mulțumită căreia atâți corifei ai vieții noastre publice și-au rotunjit hotarele situației lor materiale. Cei mai mulți am întrezărit-o la cinematograf.

Atunci, fiindcă impresia era proaspătă, iar cetățeanul român are momentele sale de însuflețire, oficialitatea rânduse, fără să fie nevoie de propunerea dlui Osias Melic, un minut de doliu pe tot cuprinsul țării, în clipa în care rămășițele sărmanului anonim erau cinsite cu cea de pe urmă rugă creștinească. Un minut de tăcere omagială, în cuprinsul căruia pulsația cotidiană trebuia să se oprească. Un minut de liniște deplină, pentru ca fiecare să se gândească, vrând-nevrând, la morții lui, sau ai altora...

Toți am respectat sensul minutului de doliu, numai presa din strada Sărindar, ca să nu-și uite deprinderile, a făcut notă discordantă. Iar în gazeta *Lupta* a apărut a caricatură, reprezentând un individ cu falca umflată, căruia dentistul nu avea voie să-i scoată măseaua, din pricina pauzei de un minut, închinată Soldatului Necunoscut...

Subțire glumă, și, mai ales, delicată atenție!

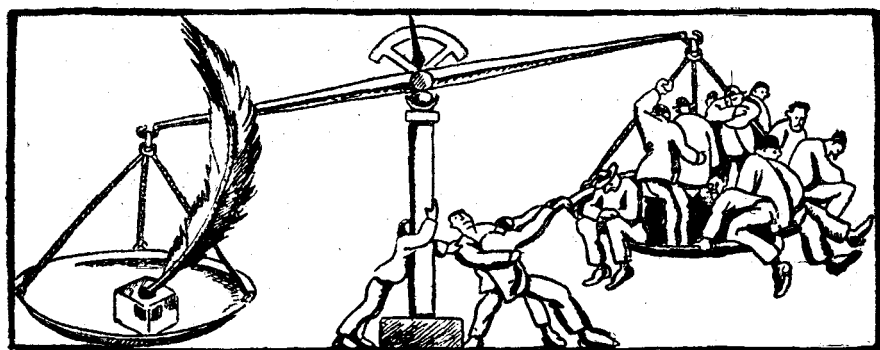
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să revenim acum, cu inima ușurată, la adunarea prezidată de d. dr. Rapaport. Acolo, doliul de un minut, în memoria câtorva gemuri sparte, a fost respectat, fără ca cineva să-l ironizeze. Fără ca să se găsească vreunul, care să observe, că explozia de jale era disproporționată cu efectele reale ale dezastrului, și, că, în niciun caz, o asemenea demonstrație în mijlocul unui partid românesc nu era tocmai la locul ei. Pentru ce n'a propus nimeni să se suspende ședința în semn de protestare pentru pierderea procesului românilor maramureșeni? Era, oricum, mai firesc.

Așa vi se pare!... Ați uitat, că e vorba despre partidul național-țărănist, ați uitat, că erau de față doi fruntași din culoarea de Negru, cari aveau nevoie de satisfacție, ați uitat, că d. dr. Rapaport e național, și că d. Osias Melic e țărănist... Ați uitat, că aveți de-a face cu democrația...

Acum, fiindcă v'am adus aminte, putem să încheiem comentariile noastre și să vă lăsăm să mai comentați și singuri.

ALEXANDRU HODOȘ

Probleme bănățene: Voivodina sârbească

În cea dintâi ședință a Conferinței de pace (20 Ianuarie 1919) în care s'a discutat chestiunea Banatului, delegații sârbi au formulat pretențiuni cari au uimit și indignat, deopotrivă, atât pe delegații noștri oficiali, cât și întreaga opinie publică românească. Ei au revendicat mai bine de jumătate din Banat, dimpreună cu orașul Timișoara, pe temeiul principiului etnic — Banatul fiind și locul de naștere al celor mai de seamă personalități sârbe — și istoric, pentru că această provincie făcea parte din așa-numita Voivodină sârbească creată în anul 1849 și care a durat până la 1860.

Atitudinea aceasta a sârbilor a fost o surpriză numai pentru noi români, căci streinăitatea era de mai demult metodic pregătită pentru acceptarea tezei sârbești. Ei au lucrat în această direcție într-o vreme când noi nici măcar nu ne informam asupra celor ce se scriau în legătură cu viața apusei monarhii austro-ungare. În decursul războiului propaganda sârbească își desăvârșise opera, făcând străinătatea să creadă că, după dreptate, întreg Banatul s'ar cuveni lor. Vom da în această privință numai două exemple, putându-le opri, la nevoie, ca multe altele.

Vorbind la „École des hautes études sociales“ din Paris despre aspirațiunile sârbo-croaților, un anume Albert Malet afirma la 1913 — desigur fără ca cineva să-l fi desmințit — că numărul sârbo-croaților ar fi de 10 milioane, din cari 700,000 în Banatul Timișorilor¹⁾.

Dacă francézilor li s'a putut spune o asemenea enormitate, ce putea oare să spună propaganda sârbească în țările slave dela cari astepta concurs frățesc întră realizarea idealurilor sale?...

¹⁾ Vezi: Les aspirations autonomistes en Europe, Paris, Alcan, 1913.

Intr'o broșură informativă asupra Românici, apărută în decursul războiului în Rusia, G. I. Kapciev scrie următoarele despre Banat¹⁾:

„Între altele, românii prefînd, din motive ce nu se cunosc, și partea răsăriteană(?) din Banat. Dar din punct de vedere etnografic românii n'au niciun temeliu real să revendice acest teritoriu, ceace și istoricește se poate dovedi.

„Banat au numit în veacul al XVI-lea și XVII-lea slavii de sud teritoriul asupra căruia se întindea jurisdicția Banului.

„Astăzi se numește Banatul Timișoarei partea de sud a Ungariei, dintre râurile Bega (!), Tisa și Dunăre, *populată în majoritate cu sârbi*. Banatul are o suprafață de 18,040 Km² și 1½ milion de locuitori; din aceștia *procentul românilor este de 14 la sută în partea sudvestică*“.

Spre a pusea mistifica adevărul în ce privește Banatul, ei au recurs la un truc pe care mai târziu l-au adoptat și ungurii. Cunos-când perfect inferioritatea lor numerică în Banat, ei au evitat întot-deauna să facă o statistică a sârbilor numai din această provincie, înglobându-i în numărul total al sârbilor din Ungaria și Croația. Înferioritatea aceasta îi supăra așa de mult, încât ei au încercat să înlătore până și numele de Banat dat acestei provincii de eruditul Marsigli, înlocuindu-l cu acela de Voivodină, care însă n'a putut prinde decât la unguri cari, la rîndul lor, din acelaș motiv, au făcut mari sforțări pentru popularizarea numelui de „Délmagyarország“.

Înglobând pe sârbii din Banat în numărul general al conațio-nalilor din alte provincii, propaganda sârbească putea să opereze cu cifre mari, evident mult mai impresionante. Vasile Iaksits, de pildă, ocupându-se de cultura sârbilor de sub coroana Sf. Ștefan afirmă, că în Ungaria de sud, adică în Banatul Timișoriei și în Bacika sârbii ar fi avînd o majoritate relativă²⁾.

Spre a putea dovedi această afirmațiune recurge la statistica bisericii sârbești, mult mai demnă de crezare. Cu ajutorul acestei statistici Iaksits arată că, în cele 7 eparhii sârbești din Ungaria și Croația erau la 1868: 931092 sârbi, iar la 1905; 1,176,230 suflete.

Urmărind datele statistice dela eparhie la eparhie, putem consta și care este numărul sârbilor din Banat, lucru pe care autorul evită să-l facă. Astfel aflăm că, la 1905, în eparhia Timișoriei erau 150,155 sârbi, iar în aceea a Vârșefului 139,400, în total deci, 289,555 sârbi, adică cu 5223 suflete mai mult decât arată statistica oficială ungară din 1910. După cum vedem, numărul total al sârbilor din întreg Banatul era mult inferior numărului românilor dintr'un singur județ cum era acela al Caraș-Severinului, unde eram repre-zentați cu aproape 400.000 de suflete. Nici statistica ungară n'a îndrăznit să pervertească în așa măsură adevărul ca sârbii. După statistica ungară dela 1910 în Banat erau³⁾:

¹⁾ G. I. Kapciev: *Sovremennaja Rumînia i eia naționalinii ideal*, Petrograd, 1914.

²⁾ Iaksits Vasile: *Cultura sârbilor din Ungaria*, Huszadik Század, 1913, XXVIII. pg. 503—521.

³⁾ Vezi: Felix Milleker: *Kurze Geschichte des Banats*, Vârșet, 1925.

români: 592,049

șvabi: 287,545

sârbi: 284,332

Nici astăzi, când sârbii sunt în posesiunea unei însemnate porțiuni din Banat, ei nu au curajul să lase o discuție liberă în ce privește statistica populației din această provincie. Cartea lui Felix Milleker, citată mai jos, a fost confiscată din acest singur motiv.

Dar principiul etnic nu s'a putut învoca cu temeiul din partea sârbilor nici la 1849, atunci când s'a creiat Voivodina, deși din această unitate administrativă făcea parte, în afară de Banat, și Bacika, plus două circumscripții din Slavonia.

După statistica ungară dela 1849, în așa numită Voivodină erau¹⁾:

sârbi: 407,000

români: 395,000

șvabi: 325,000

maghiari: 241,000

Va să zică, numărul sârbilor din Banat, deși sporit cu acela al conaționalilor lor din alte două provincii, streine de Banat, tot nu depășea pe acela al românilor din Banat decât numai cu 12,000 suflete, iar față de 961,000 nesârbi din Voivodină, sârbii aveau abia 407,000 suflete. Ce operațiuni puteam face noi, dacă la numărul românilor din Banat am fi adăugat și pe aceia din Ardeal sau părțile ungurene?

Rămâne, deci, pe deplin dovedit, că sârbii n'aveau dreptul să invoace principiul etnic, nici la 1849 și nici la 1919.

Să vedem acuma cum stăm cu cel de al doilea argument, cu acela al dreptului istoric întemeiat pe existența Voivodinei.

Voivodina sârbească ia ființă prin patenta imperială din 18 Noiembrie 1849, înglobând în sine teritoriul fostelor județe: Torontal, Timiș, Caraș, Baci=rodog, precum și circumscripțiile Ruma și Ilok din Slavonia, purtând numele de „Voivodina sârbească și Banatul timișan”.²⁾ Acest teritoriu nu a format o unitate națională — cum le place sârbilor să prezinte lucrurile — ci una pur administrativă, urmărind scopuri cari nu aveau nimic comun cu aspirațiunile sârbești. În tot trecutul lor, sârbii s'au luptat numai pentru obținerea liberului exercițiu al religiei, limbei și a unor privilegii de ordin material. Ideia Voivodinei le-a fost sugerată dela Viena. Comisarul imperial, Schmidtfeld a fost acela care a stăruit pe lângă căpeteniile dela congresul sârbilor ținut la 1790 în Timișoara, să ceară creierea unui teritoriu aparte. Interesul comisarului imperial a fost așa de viu în această direcție, încât el însuși a definit granițele unei asemenea unități administrative.

Prin urmare, ideia Voivodinei pornind dela Viena, nu putea să servească decât ca instrument întru realizarea politicii acesteia; era

¹⁾ Vezi Szeckfű Gyula: A magyar állam életrajza, Budapest, 1923, pag. 185.

²⁾ Vezi Iványi István: Lugos története, Szabadka, pagina 119.

cunoscuta deviză: „divide et impera“. Ca atare a fost considerat și de sârbii contimporani. La desființarea Voivodinei, în anul 1860, cel mai înfocat luptător al sârbilor din Ungaria, Svetozar Miletić, autorul programului politic al sârbilor (programul dela Becicherec, 1872) și martir al cauzei lor naționale, în următoarele cuvinte a găsit de cuviință să o paranteze: „să-și sară ochii cui o va deplânge!“¹⁾

Că Voivodina n'a fost o unitate națională sârbească, ci una administrativă nemțască, se vede din toate actele ce au avut loc în decursul existenței ei de un deceniu. Răsfoind volumele monitorului oficial al acestei provincii,²⁾ n'am putut găsi nici cea mai palidă urmă care să justifice pretențiunile postume ale sârbilor. Nici o singură ordonanță n'a eșit din cadrele strict administrative. N'am găsit în aceste voluminoase colecții nici măcar un temei pentru justificarea numelui de „Voivodină sârbească“. Demn de remarcat este, că niciodată nu se întrebuițează singură denumirea de „Voivodină sârbească“ — cum procedează sârbii acum — ci întotdeauna se mai adaugă și aceea de „Banatul timișan“, ceace, fără îndoială, înseamnă că Banatul însuși era considerat ca o unitate aparte, chiar în cadrele noii organizații de stat.

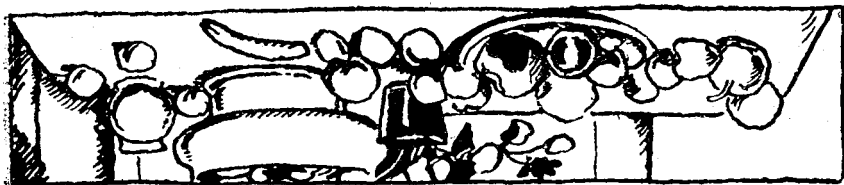
Dar netemeinicia evidentă a acestor argumente sârbești nu i-a împiedecat ca să le susție cu toată făria, în așa fel, încât areopagul internațional lor să se dea dreptate. Ei nu se astâmpără nici după ce au obținut câștig de cauză, pentru că imperialismul, prin însăși natura lui, este de o lăcomie fără margini.

Dacă norocul nu ne-a ajutat ca să putem spulbera la timp argumentele imperialismului sârbesc, să ne pregătim armele minții de aci înainte, pentru ca să putem măcar păstra cecece biet ni s'a lăsat.

P. NEMOIANU

¹⁾ Iaksits, op. cit.

²⁾ Landesregierungsbblatt für die serbische Wojwodschafft und des temeser Banat.

Contribuția nouilor provincii în guvernarea țării

Unirea într'un singur stat a provinciilor românești răslețite a dat naștere la o necesitate firească: chemarea expresă a acestor provincii să ia parte efectivă, prin reprezentanții lor autorizați, la conducerea țării. Guvernul așa zisei Federații Naționale din 1919 a fost cea dintâi expresie a acestei necesități, poate cam exagerată, și dacă experiența de atunci n'a durat, faptul este a se atribui, în primul rând, elanului oarecum pueril al vremurilor acelea de explicabil romantism politic. Țara românească, trezită brusc la o realitate îndelung și chinuitor visată, încerca o psihologic specială în dorința de a-și trăi intens isbânda. Ne aflam în starea de suflet a copilului lipsit multă vreme de plăcerea unei haine a lui, făcută pe potrivă, anume pentru el, pe care, când o capătă și o îmbracă, e atât de îmbătat de bucuria posesiunii, încât refuză cu îndârjire să o scoată la culcare, de teamă să nu o piardă. Haina nouă a României întregite o voiam complect nouă. Vechile panglicuțe, șalul ros dela gât, atât de călduros, legătura pantalonilor, — deoparte cu ele, vechituri bune altădată, cari acum ni se păreau inutile. Ce ne pasă nouă că vântul ne tăia grumazul cu reci săgeți ascuțite; ce ne stânjemea pe noi că trebuia să ne sălțăm într'una nădragii! Aveam haine noi și le purtam făloși. Dar când prima bucurie a trecut, când am început să simțim dureri în gâtul desgolit trufaș și când ni-am dat seamă de ridicolul echipamentului nostru desordonat, numai atunci am putut aprecia toată greșiala ușurinței noastre.

Guvernul Federației Naționale a fost un guvern de oameni noi, așa cum îl voia atunci țara, care nu-și dădea îndestul seama de greutățile guvernării, după un războiu atât de anevoios și în plin haosul unei uniri politice, abia proclamată. De aceea, cu toate că în compoziția lui se găseau individualități de apreciable valoare, lipsa lor de experiență politică în guvernare și lipsa unei autorități, care să dea unitate și coeziune actelor de guvernământ, au determinat acea cădere

precipitată, bine cunoscută. Oricât ar încerca d. Vaida, șeful acestui guvern, să arunce vina căderii sale asupra altora, guvernul d-sale era sortit să se rostogoliască dela cârma țării, fiindcă nu putea să facă față tuturor cerințelor vremii. Acesta este adevărul istoric și desigur că el va fi și mai amplu lămurit când cercetarea tuturor actelor și împreunărilor din 1919 va fi posibilă.

Totuși, un adevăr rămâne întreg din această epocă de după unire, și acest adevăr ne interesează îndeosebi aci. Unirea a impus necesitatea reprezentării provinciilor noi în compoziția guvernelor, ca o firească trebuință pentru realizarea unei bune armonizări în încheierea politică a României întregite. Guvernul Federației Naționale are valoarea istorică a unei indicațiuni de viitor, care din nefericire nu s'a respectat decât în parte, dându-se naștere la consecințe de o deosebită însemnătate pentru explicarea configurației politice interne actuale.

Guvernul partidului poporului, care a urmat guvernului din bucațele al d-lui Vaida, ținând seama de necesitatea colaborării active cu reprezentanții provinciilor unite, s'a alcătuit cu elemente valoroase de pretutindeni. Superioritatea lui, față de guvernul precedent, era că personalitățile provinciale intrau în guvern nu ca individualități reprezentative, în afară de concepția politică a partidului poporului, ci ca elemente active, cari își însușiau această concepție și acceptau să colaboreze unitar la realizarea țelurilor ei. Partidul poporului are astfel meritul de a fi cel dintâi partid politic unitar de după unire, care a dat țării un guvern omogen cu reprezentanți din toate provinciile, ținând o dreaptă măsură între valoarea experiențelor încercate în trecut și aportul de progres al noilor factori politici, cari se impuneau în viața politică a țării.

Ciudat este însă felul cum s'a desfășurat politica celorlalte partide, după căderea guvernului Federației. Partidul național, care dăduse cea mai mare contribuție în compoziția acestui guvern, s'a declarat mulțumit cu experiența făcută la București, și după ce a încercat zădărnice să mențină jurisdicția Consiliului Dirigent în Ardeal, manifestând vădite și periculoase tendințe de autonomie, s'a închis într'un regionalism sterp, de care nu s'a putut desface de tot nici astăzi.

Din acelaș guvern s'a desprins un partid țărănist, care era existent până atunci și care a rămas multă vreme ca partid al „oamenilor noi” din vechiul Regat, făcând balanță dincolo de munți partidului național din Ardeal. Fuziunea acestor două grupări, realizată relativ recent, a reînviat Federația dela 1919, cu toate insuficiențele ei de atunci. Evenimentele petrecute în ultimele șase luni confirmă această constatare. Spiritul Federației conduce toate actele partidului național-țărănist. Graba de a colabora în guvernul de camuflaj al dlui Barbu Știrbey, ca și încăpăținarea de a refuza orice înțelegere cu partidul poporului sau cu partidul liberal sânt fapte cari răsar din concepția de a exclude din viața politică a țării orice urmă a trecutului. Guvernul Știrbey avea ceva din structura de mozaic a guvernului Vaida și a fost acceptat fără prea multe ezitări, deși se putea ghici manevra liberalilor, din însăși compoziția lui. Cu guvernul dlui

Vintilă Brătianu partidul național-țărănist refuză să colaboreze, pen-trucă încă mai nădăjduște în posibilitatea de a se repeta experiența nereușită de la 1919.

De altă parte, partidul liberal a căzut în cealaltă extremă. Inca-pabil să se întindă asupra țării întregi și neputincios întru a atrage noile provincii în sfera programului său politic, partidul liberal s'a încăpăținat să facă unificarea cu propriile lui mijloace. Guvernarea de la 1922—1926 e plină de greșelile acestei nesocotințe. Cei câțiva miniștri ardeleni, pe cari îi pescuise la început, n'au rezistat. D. dr. N. Zigre de la Oradea, care și-a dat seama că nu servește cu nimic ideea bunei unificări în acest guvern în care contribuția provinciilor unite este nesocotită, s'a întors acasă. D. dr. Aurel Cosma de la Timișoara, deși a acceptat tirania concepției liberale, a fost remaniat la cea dintâi ocazie; Ion I. C. Brătianu găsisse inutilă decorația acelu-i medalion transcarpatin. Au rămas în guvern șefii de expoziții liberale, alcătuite și prezidate de oameni de dincolo de Carpați, dnii general Moșoiu, general Văitoianu, Tancred Constantinescu, la cari s'au adăogat doi ardeleni trăiți în vechiul Regat, dnii Al. Lapedatu și G. Cipăianu.

În fața regionalismului ardelenesc al partidului național se ridică astfel exclusivismul, arrogant și suficient, al partidului liberal. Și unul și altul tot așa de păgubitor ideii de unire și consolidare. Cel dintâi a sdruncinat temelile dragostei frățești și bunei armonii în casa comună, pe care ni-am făurit-o cu atâtea jertfe; cel din urmă servind rău și adesea vătămător realizarea practică a închiegării noastre de stat. Dacă astăzi, după aproape un deceniu de la unire, mai există o problemă de ardelenism și non-ardelenism dincoace de Carpați, aceasta se datorește numai politicii partidului național, care a excitat nemulțumiri firești împotriva vechiului Regat, fără a face distincția cuvenită că vechiul Regat nu se poate identifica cu sectarismul partidului liberal. Tot astfel, dacă nu avem încă o așczare de stat, deplin consolidată, faptul se datorește exclusiv politicii de nesocotire a partidului liberal, care în cei patru ani de guvernare a dat țării o Constituție incom-plectă și defectuoasă, o lege administrativă reacționară și anti-națională, o lege electorală șchioapă și o lege a contabilității statului, care pârâie prin mii de fraude și malversațiuni.

Scurta guvernare de 14 luni a partidului poporului, care a urmat guvernării liberale, a încercat o revenire, printr'o nouă concentrare de forțe provinciale. Cei cinci miniștri ardeleni ai acestui guvern au adus o prețioasă contribuție activă, care ar fi dat roade salutare pentru realizarea ideii de unire și consolidare, dacă activitatea lor n'ar fi fost curmată brusc înainte de vreme. Încăodată, singurul partid de just echilibru politic, capabil să dea prin colaborarea tuturor provinciilor o guvernare unitară, energică și pricepută, e împiedecat de a se mani-festa complet. Accidentul, firește, este trecător, pen-trucă toate forțele vii ale națiunei sînd spre realizarea acestei forme complexe de guver-nămînt. Actuala guvernare liberală, care nu este decît perpetuarea aceleiaș mentalități politice din trecut, este în declin. Partidul liberal

nu mai are suportul de autoritate și voință al lui Ion I. C. Brătianu, care își putea îngădui să nesocotiască aportul nouilor provincii în procedeele de unificare. Ion I. C. Brătianu avea destule mijloace să se opună poruncilor imperioase ale vremii, fără să-și sdruncine prea simțitor poziția. Succesorul lui, d. Vintilă Brătianu, și nimeni altul din partidul liberal, nu o va putea face. Partidul liberal trebuie să intre în ritmul vieții politice normale. De aceea, d. Vintilă Brătianu, după o nerecușită încercare de concentrare guvernamentală, a stăruit pentru o colaborare la guvern cu partidul național. E un semn acesta, și o mărturisire. E un semn în faptul că trufia partidului liberal începe să se încovoie potrivit voinței țării, pe care a nesocotit-o neconținut și e o mărturisire de slăbiciune în faptul că guvernului actual îi lipsește suportul de acțiune al contribuției nouilor provincii.

Fără acest suport partidul liberal nu va putea să guverneze și nu va putea să reziste încercărilor viitorului.

D. I. CUCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bilanțul politic

Căderea guvernului Averescu. — Surpriza Barbu Știrbey. — Izolarea guvernului liberal. — Scăderea ideii de autoritate. — După moartea lui Ion I. C. Brătianu. — Un provizorat, care nu trebuie să dureze.

Pentru a înțelege criza politică în care se găsește astăzi România, trebuie să ne întoarcem până la obârșia actualului guvern, a cărei prezență la cârma țării este ea însăși rezultatul unei anomalii.

Abia au trecut șase luni, de când se găsea la putere guvernul prezidat de generalul Averescu. În țară era liniște, iar de dincolo de hotare veneau numai vești bune. Ordinea constituțională părea consolidată, în Parlament domnea o atmosferă de neobișnuită urbanitate, Italia ratificase de curând recunoașterea unirei Basarabiei, la Societatea Națiunilor delegatul nostru obținuse măgulitoare succese. Nimic nu justifica o campanie de răsturnare împotriva acestui guvern, și o asemenea acțiune nici nu se semnala la orizont.

Cu toate aceste, generalul Averescu a fost silit să se retragă, deși nu înregistrase niciun eșec în afară, și nu avea de susținut niciun atac primejdios din partea opoziției, înăuntru. Căderea sa, pentru toți oamenii de bun simț și cu judecata limpede, a constituit o penibilă surpriză. Mersul normal al evenimentelor politice s'a oprit, și ne-am trezit cu toții plutind în necunoscut.

Semnătura regelui Ferdinand a fost smulsă pe patul de suferință, înfățișându-i-se Suveranului pericolul închipuit al unei dictaturi în perspectivă, și ni s'a servit, în mijlocul unei zăpăceli fcluite cu premeditare, o a doua surpriză: guvernul Știrbey. Toată lumea a priceput, că d. Barbu Știrbey nu era altceva decât un precursor al liberalilor. Afară, bineînțeles, de partidul național-tărănist, care a dat inteligentul său concurs acestui guvern, servind încă odată de trambulină pe seama propriilor săi adversari. Fostul șef al liberalilor, Ion I. C. Brătianu s'a dus atunci la clubul liberal și a pretins să i se

dea răspunderea situației, anunțând, în cuvinte foarte transparente, că partidul său vine la guvern când vrea.

* * *

Din acest moment, politica românească nemai având nicio justificare rațională, fiind pur și simplu o expresie a capriciilor liberale, a apucat pe povârnișul necunoscutului. Prima manifestare a stărilor excepționale în cari a fost împinsă țara, a venit pe urma alegerilor. Violențele și fraudele au întărit curentul de stânga, iar în provinciile alipite, în special în Ardeal, au slăbit legăturile cu vechiul Regat. Ideia de autoritate a fost săpată la tot pasul prin nepriceperea politicei de la centru, și, cu deosebire, prin libertinajul presei cumpărate. Această presă, ale cărei scrupule de obiectivitate nu formează nicio piedică pentru o campanie de calomnii, a fost repezită în spinarea guvernului Averescu, ca să legitimizeze prin născociri și insulte o dărămare tenebroasă. Din momentul ce s'a dat frâu liber gazetelor de scandal, s'a preparat neliniștea în opinia publică, fără ca guvernul să aibă posibilitatea s'o stăvilească.

Toamna, când s'a deschis sezonul politic, guvernul Brătianu s'a pomenit complex uzat și lipsit de prestigiul trebuincios. În comparație cu generalul Averescu, decedatul președinte al Consiliului apărea mult mai puțin stăpân pe mijloacele sale de guvernare; chiar în comparație cu sine însuși, guvernul liberal se găsea într'o evidentă inferioritate.

Politicește, liberalii s'au singularizat, întrerupând orice contact cu alte partide, într'o vreme când situația specială a țării, determinată de o chestiune asupra căreia nu se vorbește, indica în mod fatal o înțelegere măcar cu unul din partidele de opoziție. Rupând contactul cu generalul Averescu, pe urma odioaselor intrigi prin care au căutat să-i dea lovitura, au urcat la președintele național-țărănist, fără să isbutească a încheia un târg cu el. La redeşchiderea Camerilor, guvernul s'a găsit complex izolat. În această poziție de alarmantă singurăritate au intervenit numeroase greșeli, cari au încurcat definitiv ițele actualului regim.

* * *

În politica externă, Ion I. C. Brătianu, de la început, a fost monocord, sprijinindu-se numai pe relațiile sale tradiționale din Franța. Aritudinea particulară, ce a avut față de Italia și Germania, a adus o răceală simțită între noi și cele două țări, stricând toate temeiurile moștenite de la guvernul precedent. Conștiința s'a văzut în procesul optanților, la Geneva. Pentru întâia oară în relațiile internaționale, România de după război a fost eclipsată, și a suferit o înfrângere.

În politica internă, cu prestigiul scăzut din pricina multelor pertractări fără rezultat, guvernul liberal a avut de înregistrat reinvierea unei agitații regionaliste în Ardeal; în fața sa, pe lângă alte vedenii dezagreabile, a apărut și spectrul Alba-Iuliei. Partidul liberal, fără nicio rădăcină în această provincie, izolat de revendicările locale, ri-

dicol prin exponenții lui aduși din vechiul Regat, în cap cu frunzași de talia d=lor Al. Lapedatu și G. Tătărescu, a apărut cu totul inexistent politiceste într'o jumătate a țării. Ardealul s'a simțit orfan și fără stăpân. Vre= o două luni a planat ca un coșmar asupra guvernului plănuitul congres dela Alba-Iulia, pe care liberalii l'au oprit, dând prin aceasta și țării și străinătății sugestiunea, că aici ar fi în preparație o reală mișcare separatistă.

A urmat o nouă lovitură, pe care guvernul, de data aceasta, și-a dat= o singur: chestiunea Manoilescu. Arestând pe fostul subsecretar de stat și trecând din Parlament la Curtea Marțială pretinsul delict, guvernul a ajuns la un rezultat cu totul contrar intențiilor sale. Voind să înăbușe în mod definitiv o idee, el a propagat= o meșteșugit și prin achitarea dlui M. Manoilescu opinia publică a înregistrat verdictul pronunțat împotriva guvernului liberal. S'ar putea scrie o carte întreagă asupra psihologiei mulțimei în legătură cu subiectul lovit de interdicție, pentru a se arăta cum nepricepuții reușesc să împletească aureole.

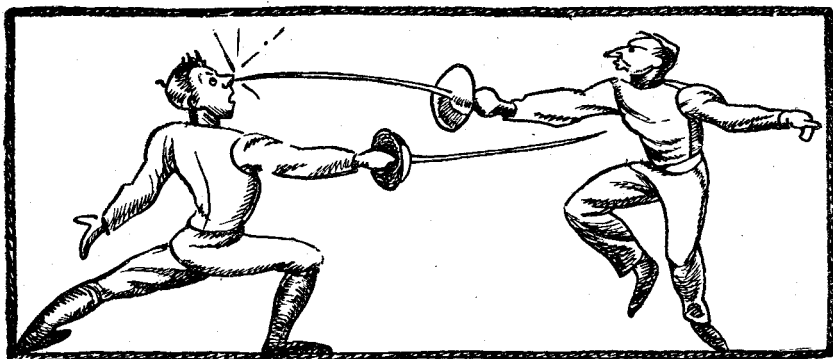
În această atmosferă a unei guvernări fără tărie s'a produs nenorocirea neașteptată: moartea lui Ion I. C. Brătianu. Incontestabil, că regretatul om de stat era, personal, supremul izvor de prestigiu pe seama partidului său, și în acelaș timp singura cerebralitate conducătoare. Dispariția lui însemnează, de sigur, pentru țară, o pierdere simțitoare. Pentru partidul liberal, însă, reprezintă o adevărată catastrofă. Urmarea s'a resimțit din primul moment. Epigonii au fost cuprinși de panică. Toți și-au dat seama, că au rămas fără busolă.

* * *

Prin pierderea lui Ion I. C. Brătianu s'a pecetluit, deci, în chip iremediabil soarta guvernului actual, rămânând să se vadă mai târziu, dacă nu cumva și desfinele partidului liberal au avut de suferit o lovitură mortală. Acest adevăr, trecut acum în conștiința actualilor guvernanți, a fost exprimat imediat după moartea fostului președinte al Consiliului, de către noul șef ales, d. Vintilă Brătianu, care s'a declarat provizoriu în funcțiunea sa de prim= ministru. Și, pentru a arăta în mod pozitiv în fața opiniei publice această calitate temporală, a oferit, se știe, colaborarea d= lui Iuliu Maniu.

Urmările acestor tratative se cunosc. Ele n'au dus la niciun rezultat. Singura consecință a fost diminuarea și mai evidentă a capitalului de autoritate al actualului regim. Virtual, guvernul liberal e căzut. A intrat în agonie în văzul mulțimilor. Tot ce a urmat de atunci: mișcări studentești, obrăznicii minoritare, scandaluri de gazetă, și tot ce va veni de aici înainte, nu sunt decât urmarea firească a acestei absențe de autoritate. Singura datorie pe care o mai are de îndeplinit partidul liberal în aceste împrejurări, e să se retragă de la cârma țării, dându=și seama, că moștenirea pe care o lasă e din zi în zi mai grea.

N. ARDELEANU

GAZETA RIMATĂ

Clienți vechi și noi

M'așez din nou la masa mea de scris,

Să conversez cu-o filă de hârtie,

Gândindu-mă la unul, care-a zis:

— „Acela care-a scris, o să mai scrie!”

Adeseori, cum odihneam în cort,

Soseau spre mine rime săltărețe;

Eu încercam, din joacă, să le port,

Ca mâna, stând, să nu mi se desvețe.

Cu pana 'n mână azi mă regăsesc

(Căci patimile vechi învie iară)

Aplec urechea, parcă bănuiesc,

Mai sfârâie ceva prin călimară...

Eroii mei, pe care i-am uitat

Incremeniți pe-un colț de sugativă,

Clienții mei: un demagog umflat,

Sau vreun șef cu fața costelivă,

Lăsatu-i-am în pace-aproape-un an

(Să spună alții dac'a fost greșală).

În toată vremea asta, popa Man

S'a desfățat în baie de cerneală...

I-a mai rămas, pe nas, abea un strop,

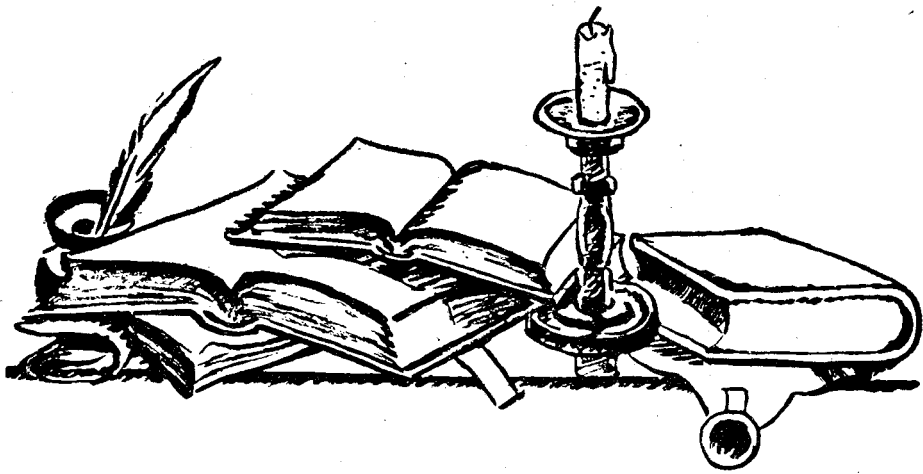
*Incerc acum să 'l curăț cu penișă,
Precum făceam cu domnul Cicio Pop
Când la Chelmac se nămolea cu spișă...*

*Dar astăzi au venit, tiptil, tiptil,
Și m'au simțit de masă că m'apropii;
S'au strâns în jurul meu, c'un gest umil,
Fosnind din aripi, ca un cârd de dropii...
Văzând că-i sunt fidel, și că reviu,
(Cu pasul lui sfios de față mare)
Mă' vizitează, formalist, Maniu,
Incins cu cea din urmă pertractare.
Cu mutra lui gentilă de telal,
Imi iese 'n față Kalman, cărturarul,
Lipsește unul, Iacob Rozenthal,
In schimb m'așteaptă iar, tot Sărindarul!*

*Aceștia sunt... dar nu sunt numai ei...
Zăresc și oaspeți noi pe lângă mine...
Văd umbre negre și-aud pași grei:
Figuri stigmatizate de rușine...
Voi mai putea, de-acum, să mai zâmbesc,
Cum îmi plăcea în vechea mea postură?
Cu vârful glumei mele să plesnesc
Atâți clăbuci inspumegași de ură?
De veți simți în vers ceva amar,
(Ca rânjetul hain al unui gâde)
Să știți c'am pus în veselul pahar
Desgustul meu, ce nu mai poate râde...*

ION BALINT

— Editorul „Antologiei Regionaliste” —

I N S E M N Ă R I

Vechia răfuială. — Pornim la drum, din nou, cu *Tara Noastră*, având aceaș viziune clară a înjurăturilor cari vor veni. Nu ne-am făcut niciodată vreo iluzie în această privință. Cititorii noștri credincioși, cari păstrează în rafturile bibliotecii lor colecția revistei, au prilejul să ne recitească scrisul de acum cinci ani și mai bine, verificând profesiile pe cari le făceam atunci.

Nu ne-am îndoit nicio clipă, că vom deslănțui în urma noastră o furtună de insulte. Ne propusesem să desvăluim în fața lumii românești toate tainele suspecte ale unor anumite gazete de scandal, ne hotărâsem să luăm puțin de guler pe făcătorii de opinie publică de la noi, scoțându-i de urechi de după paravanul numelor improvizate, și știam, că operația nu va merge fără riscuri. Așteptam concertul de schelălăituri, cu resemnare, perfect conștienți de furia pe care o răscoleam, atunci când am fi putut s'o evităm, cum nu se poate mai ușor, chiar printr'o îngăduitoare tăcere.

E o dușmănie, pe care am provocat-o programatic, pe care am căutat-o dinadins, și care, am îndrăzni să spunem, într'o oarecare măsură ne măgulește.

— „Noi am văzut totdeauna în presă un mijloc de propagandă pentru un crez, o tribună de unde se răspândesc programe de luptă, un amvon, dacă vreți, de la care se rostesc cu un anumit ritual quasisolemn judecăți pentru binele multimei. În fața noastră, venind vorba de gazetărie românească au planat în continuu figurile marilor chinuiți, un George Barișiu, semănător de credințe politice și apărător de neam, un C. A. Rosetti, răspânditor de teorii generoase. Și ne-am întrebat, din primul moment: este sau nu Kalman Blumenfeld dela *Adevărul* continuatorul lui George Barișiu? Este sau nu d. Albert Honigman de la *Lupta*, contravaloarea lui C. A. Rosetti?“

Așa am vorbit acum cinci ani, tot așa vorbim și astăzi. Ziceam atunci: — „Ce ne facem cu popularitatea noastră de oameni politici, după ce, chipurile, ne-am pus rău cu presa într'un mod iremediabil, pe urma acestor rânduri de limpede și netăgăduită sinceritate? *Eo ipso* o respingem, cum s'ar spune la Blaj, sau, întrucât ea purcede dela d. Iacob Rosenthal, vorbind oarzăn, românește, o dăm dracului...“

Dar, cum s'a văzut, n'a fost vorba

numai de abandonarea voită a unei popularități câștigate pe prețul unei binevoitoare complicități, ci ne-a trebuit o doză îndoită de dispreț, pentru a rămănea impasibili sub ploaia de murdăria proiectată asupra onestității noastre. Orice român inteligent și de bună creștință va pricepe, că ar fi să ne coborim prea jos, dacă am începe să discutăm aici despre onorabilitatea noastră cu blumenfelzii și honigmanii, cari latră în urma noastră.

Fenomenul s'a repetat și altădată, ca o consecință imutabilă a atitudinii ce ne-am impus de la început față de suspecții otrăvitori ai opiniei publice românești. De câteori trece pe deasupra țării un nou val al ideii naționale, de câteori se înnulțesc zvonurile despre o apropiată revenire a noastră la guvern, injurăturile se întesc. În ambele cazuri îngrijorării uzurpatori ai țiparului simt pericolul cu epiderma...

Ultimul punct de plecare al atacurilor furibunde împotriva d-lui Octavian Goga a fost congresul studentesc dela Oradea, în care, totuși, directorul *Țării Noastre* n'a avut niciun rol de actualitate. E drept, că d. Octavian Goga a fost proclamat membru de onoare al acestui congres. Dar, intrucât e vinovat d-asa, că studenții nu s'au gândit să-l aleagă, în aceeași calitate, pe d. Albert Honigman dela *Lupta* sau pe d. Kalman Blumenfeld de la *Adevărul*?

Aceștia pot să fie, deocamdată, linișțiți. Fostul ministru de Interne exclamă cu Noul Testament: — „Vremea mea n'a sosit încă...” Ceeace nu însemnează, adăogăm noi, că n'ar crede în împlinirea Scripturii!

O imposibilitate morală. — Cu greu s'ar putea determina o linie de hotar între morală și politică. Se deosebesc, cu toate aceste, două soiuri de oameni în văltoarea vieții noastre publice. Unii, cari respectă anumite norme de condui-

tă, fără să bată toba reclamei pe seama consecvenței și loialității lor; iar alții, cari declamă pe toate tonurile o plictoasă tiradă a moralității, dar când sunt puși la încercare, acționează fără să mai fină seamă de așa zisele lor principii.

Din această a doua categorie fac parte, se vede, conducătorii partidului național-țărănesc. În repetate rânduri, bătaioșii democrați au proclamat imposibilitatea morală a unei înțelegeri cu partidul liberal. Ura se făcea că merge atât de departe, încât s'au repezit cu toată furia asupra partidului poporului, atunci când acesta a stat de vorbă, de la egal la egal, cu partidul liberal. Deși nu-și luaseră niciun angajament, păstrându-și întreaga lor libertate de acțiune, membrii fostului guvern prezidat de d. general Averescu au fost tratați ca „slugi ale liberalilor”, numai pentru faptul că Ion I. C. Brătianu nu recomandase Regelui Ferdinand formarea unui cabinet în frunte cu d. Iuliu Maniu.

Ceeace a urmat, se știe. Guvernul prezidat de d. general Averescu a fost nevoit să plece, tocmai pentru că nu avea șira spinărei elastică. Partidul liberal își închipuise că poate să cârmuiască țara și din opoziție, lueru pe care nici fostul președinte al Consiliului, nici colaboratorii săi, nu l'au putut admite. S'a pus la cale, deci, lovitura cu guvernul Știrbey, alcătuit în majoritate de liberali, patronat de liberali, ca să fie exploatat de liberali. (După cum a și fost.) Dar, cine s'a grăbit să susțină această străvezie combinație? Cine și-a trimis reprezentanți alături de miniștri liberali? Partidul național-țărănesc, firește. Imposibilitatea morală? Numai naivii se împiedică de asemenea fleacuri...

Să zicem, însă, că guvernul Știrbey a fost o capcană prea meșteșugită așezată, pe care credulii noștri adversari n'au zărit-o. Cazul s'a repetat însă acum în urmă, după moartea neașteptată a lui Ion I. C. Brătianu, când d. Vintilă

Brăţianu a oferit partidului naţional-tărănesc colaborarea la guvern. Spre uimirea multora, partidul naţional-tărănesc n'a refuzat să stea la tocmeală, n'a ridicat obiecţiunea imposibilităţii morale, ci a intrat în pertractări, cerând propunerii scrise şi târguindu-se asupra condiţiunilor. Fiindcă cele două părţi nu s'au înţeles din preţ, — neînţelegerea a izvorit de la împărţeaua mandatelor de deputat, — cearta e izbucnit din nou, şi, nu mai e nevoie să spunem, iar se vorbeşte despre... imposibilitatea morală a unui acord cu liberalii.

Cum se vede, de la vorbă la faptă e o adevărată prăpastie, pentru unii din matadorii opoziţiei de la noi. Dar cum s'ar putea caracteriza altfel, mai bine, tribulaţiunile demagogice ?

Jubileul „Luceafărului“. — S'a implinit un sfert de veac, de când o mână de fineri ardeleni, plecaţi să înveţe carte la Budapesta, au scos, acolo, în inima cetăţii de unde porneau planurile pentru destrămarea fiinţei noastre etnice, o revistă inimoasă de afirmare a culturii naţionale, pe care au intitulat-o: *Luceafărul*. Despre această aniversare s'a pomenit prea puţin astăzi în vârtejul actualităţii. Gazetele zilnice sunt ocupate cu răspândirea calomniilor cunoscută la adresa acclora, al căror nume ar fi trebuit amintit cu acest prilej. Iar revistele literare, cât mai apar, şi cum mai apar, sunt prinse prea strâns în lanţul preocupărilor prezente, pentru a se mai gândi la pomenirea pioasă a trecutului.

Prin cecece a însemnat în evoluţia ideologiei literare de la noi, şi mai ales prin noua orientare pe care a dat-o intelectualităţii ardelenice, *Luceafărul* ar fi meritat un cuvânt de comemorare. Pornită cu însufleţirea ei studenţească, publicând de la început o literatură cu mult superioară faţă de încercările dilettantismului de până atunci, revista de

la Budapesta îşi statornici repede un alt înţeles şi îşi dădu ea însăşi un alt rost. A imprimat literaturii o notă combativă, făcând-o să tresară de fiorii idealului naţiunii întregi, şi şi-a îndreptat privirile spre Bucureşti, afirmând principiul rodnic al unităţii culturale.

După douăzeci şi cinci de ani, întemeietorii *Luceafărului* au dreptul să privească în urmă cu emoţie şi mulţumire sufletească. Rândurile, poate, li s'au rărit, dar steagul a rămas în aceeaşi tabără. Şi nu e numai o întâmplare că faldurile lui flutură astăzi pe casa *Tării Noastre...* Noi continuăm.

Panaît Istrati la Moscova. — Fostul hamal din portul Brăilei; romancierul exotic, a cărui modă a finit la Paris şase luni; oratorul bătaios al întrunirilor organizate dincolo de hotare împotriva României; internaţionalul Panaît Istrati şi-a ajuns, în sfârşit, visul cu ochii. În momentul când scriem aceste rânduri, el se găseşte la Moscova, unde e oaspele alintat al guvernului Sovietelor.

Nici nu se putea altfel. De când a plecat din România ca să scape de mobilizare, călător fără paşaport furişat printre osiile unui vagon de clasa a treia, Panaît Istrati şi-a manifestat tendinţele sale comuniste. Pe vremea aceea, amicul de acum al Internaţionalei a III-a nu era decât un vagabond anonim, gata de a se aşeza în orice ţară, şi a îmbrăţişa, să zicem, orice meserie. Nu-şi retezase încă beregata cu briciul, şi nu făcuse cunoştinţă cu induioşarea generoasă a d=ului Romain Rolland.

Capriciile vitrinei de librărie l-au lansat într'o bună zi, pe fostul hamal, în literatură, şi ne-am trezit la Bucureşti cu o carte scrisă în franţuzeşte: „Kira Kiralina“, desvăluind un colţ aventuros al vieţii mărunte orientale.

Panaît Istrati şi-a găsit repede impresarii pe malurile Dâmboviţei, pe care le părăsise, de frica războiului, neştiut de

nimeni, cu zece ani mai înainte. S'a fotografiat la Nisa de braț cu d. Iacob Rozenthal, acel mare potentat al presei din strada Sărindar, pe care contimporanii ingrași l'au uitat prea repede; apoi d. H. Sanielevici, criticul autorizat al beletristicii naționale, a căzut în extaz în fața celui dintâi scriitor clasic român, care nu scrisese încă niciun rând românește; iar ospitalierul organ cultural „Adevărul literar și artistic” și-a deschis larg coloanțele sale pentru proza proaspătului șampion al ideilor umanitariste.

Noi am privit pe sub sprincene, cu bănuială, pe noul venit, de la început. Ne-a interesat, mai întâi, cazul, sub aspectul lui literar, gășind că se face cam prea mult zgomot în jurul unui scriitor, care, fără să fie lipsit de un anumit dar de a povesti cu humor întâmplările trăite, nu legitima prin nicio însușire specială consacrarea ce i se oferea din cea mai suspectă oficină a tiparului negustoresc.

Mai târziu, în măsura în care romancierul exotic începea să ne bârfească jara, făcându-se complice al propagandei dușmane în străinătate, și arătându-și disprețul său pentru o credință, căreia neamul românesc îi jertfise opt sute de vieți, ne-am lămurit definitiv ce e cu Panait Istrati, și ne-am așezat, hotărâți, de cealaltă parte a baricadei. Numai d. Kalman Blumenfeld, distinsul îndrumător al literilor române la *Adevărul literar și artistic*, dimpreună cu d. Emil D. Fagure, emeritul estef de la *Lupta*, continuau să strângă în brațe pe luptătorul internațional, care denunța la „Liga drepturilor omului” atrocitățile din România.

Astăzi, Panait Istrati debarcă la Moscova. Repulsiunea noastră din primul moment se verifică, la lumina acestui voiaj de plăcere. Dar ce zice d. H. Sanielevici, ce zice *Lupta*, și ce zice, mai ales, *Adevărul literar și artistic*?

Ce zice impresarii lui Panait Istrati? Et tac, se înțelege, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat. Să-și dezaprobe idolul, nu se îndură. Să-l scuze, le e rușine. În orice caz, publicul românesc își trage concluziile, și știe cât preț să pună pe recomandările pe cari le dau, sub pseudonim, matadorii anumitei presei...

Norocul calomniatorilor. ~ Cunoașteți foarte bine dictonul: „Calomniati, calomniati, pe urma calomniei totdeauna rămâne ceva...” Anumita presă din strada Sărindar aplică această pestilențială rețetă, ca și cum ea însăși ar fi născocitoare. Minciuna pornește, la început, perfidă și cutezătoare. Omul, a cărui cinste se vede terfelită în noroiul, care pentru această operație ține loc de cerneală, intervine cu o explicație, lămurind lucrurile. Un moment, profesioniștii infamiei cotidiene dau înapoi. Schimbă vorba, fără să înregistreze, se înțelege, senzația rectificării plasate cu talpa gheții. Dar, după ce mai trece o bucată de vreme, și rectificarea se cam uită, calomniile reîncep. Aceeași idioată născocire trece iar la rotativă, ca și când n'ar fi fost pusă la punct niciodată.

Așa s'a întâmplat, între altele, și cu pătimașă campanie împotriva d-lui I. Lupaș, fostul ministru al Sănătății publice, deslănțuită pe tema unui contract privitor la procurarea de material sanitar din Germania. Cea dintâi ofensivă s'a produs acum câteva luni, prin Septembrie, când d. I. Lupaș a dat toate lămuririle. Pentru orice om de bună credință, procesul era terminat. Iată, însă, că acuzațiile au fost reluate acum de curând, repetându-se aceleași obiectivi, cărora fostul ministru al Sănătății le-a dat la vreme cuvenitul răspuns.

Totuși, d. I. Lupaș mai revine odată cu o scrisoare adresată ziarelor calomniatoare, desmințind cu toată tăria afirmația, născocită pe de-a întregul, că s'ar

fi dus la Paris pentru a grăbi omologarea contractului în chestiune. În ce privește cantitatea și calitatea materialelor comandate, cari, în paranteză fie zis, când vor veni în țară se vor dovedi de mare folos, fostul ministru al Sănătății adaugă încă odată, că „fostul conducător tehnic al aceluia departament dimpreună cu colaboratorii săi au procedat în temeiul informațiilor culese de la organele competente a le da în cunoștință de cauză.” Funcționarii specializați au lucrat la rezolvarea acestei chestiuni administrative, sub controlul permanent al secretarului general, din Noemvrie 1926 până în Aprilie 1927.

Distinsul nostru prieten ar fi putut, firește, să se adreseze justiției pentru a pedepsi pe calomniatori. Dar dumneavoastră știți, că ziarele din București nu trimit la judecată niciodată pe *autorii* articolelor, ci pe *redactorul lor responsabil*, care e, de obicei, omul de serviciu, sau, în cel mai bun caz, șeful mașiniștilor. Cu cine să te răzbeiești, când invinuirile sunt anonime? Iar, pentruca ridicolul să fie complet, a mai intervenit și legea amnestiei, care, datorită unui amendament al d-lui Horia Carp, reprezentantului minorității evreiești în Senați, a hotărât și „amnestierea calomniilor și injuriilor săvârșite prin presă.” Ceeace însemnează, că și dictonul cu care am început aceste rânduri trebuie amendat astfel: „Calomniați, calomniați, vine amnestia, și impunitatea e asigurată...”

Ambasadorii la d. Iuliu Maniu. — Ziarul *Patria*, de curând reapărut la Cluj, ne-a adus deunăzi o știre senzațională. Căcă toți miniștrii plenipotențitari ai țărilor aliate, — oficiosul național-țărănesc îi ridică cu această ocazie rangul de ambasadori, — s'au prezentat în corpore în odaia de hotel a d-lui Iuliu Maniu de la București, ca să-l întrebe cum merge cu sănătatea și

să stea cu dumnealui de vorbă despre soarta Europei. Fericită, și măgulită peste poate, *Patria* crede, că amintita vizită e cel mai sigur indiciu despre apropiata venire la guvern a șefului. Rămâne să se vadă, ce zic și cărturăresele...

Nu vrem să răpim confratelui nostru dulcea iluzie în care s'a legănat în preajma Sărbătorilor, deși, noi suntem de părere, mai întâi, că regimul capitulațiilor a trecut demult în România și guvernul nu se mai schimbă după indicațiile sosite de peste graniță; iar al doilea, că aliații noștri nu și-au manifestat niciodată deosebita plăcere pe care ar resimți-o, dacă la cărna țării s'ar instala fostul președinte al Consiliului dirigenț.

O nedumerire ne exprimăm, cu toate aceste. Am vrea anume să știm, în ce limbă o fi vorbit d. Iuliu Maniu cu să-i numim și noi așa, ambasadorii veniți în vizită? Cum o fi conversat cu ministrul Franței? Cum s'o fi înțeles cu ministrul Angliei? Cunosc oare, acesți distinsi diplomați, limba maghiară? Sau șeful partidului național-țărănesc a învățat, între timp, o altă limbă curopeană? Te pomenești, că o fi servit de tâlmaci d. Csicsó Pop de la Chelmac. În acest caz, ne-am lămurit!...

Ajutoare pentru invalizii de război. Ziarul liberal din Cluj arată că de Crăciun ar fi împărțit actualul ministru al Sănătății suma de 800.000 lei la invalizi, văduve și orfani de război. Evident o sumă cu totul insuficientă față cu numărul mare al celor avizați la ajutoare. Ne mirăm, că nu s'a dat mai mult. Știm că anul trecut fostul ministru al Sănătății, d. I. Lupaș împărțise suma de 3 și jumătate milioane lei nu numai celor din București, ci și celor din provincie trimițând banii spre distribuire unor societăți locale, tocmai pentru a-i scuti pe bieții oameni de cheltueala și osteneala drumului până la București.